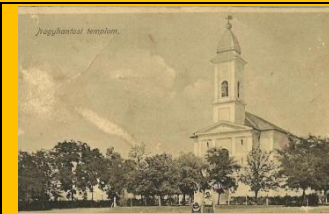

HANTOS

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
egyeztetési változat

2017.

Tartalom

1.	BEVEZETÉS.....	3
2.	A TELEPÜLÉSRÉSZEK ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKARAKTERE	5
3.	ÖRÖKSÉGÜNK.....	11
	<i>A településképet befolyásoló, meghatározó építészeti, táji és természeti adottságok, jellemzők</i>	<i>11</i>
	<i>Földrajzi fekvés.....</i>	<i>11</i>
	<i>A tágabb táji környezet: a Mezőföld</i>	<i>12</i>
	<i>Domborzati egységek és felszínformák</i>	<i>12</i>
	<i>A talajtípusok.....</i>	<i>12</i>
	<i>Természetes növénytakaró</i>	<i>13</i>
	<i>Vízrajz.....</i>	<i>14</i>
	<i>Az ember megtelepedése.....</i>	<i>15</i>
	<i>Településképművelés és utcaépítés.....</i>	<i>27</i>
	<i>Településszerkezet és területhasználat</i>	<i>29</i>
	<i>Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat.....</i>	<i>30</i>
	<i>Beépítési mód és épülettípusok</i>	<i>32</i>
	<i>Védettségek: régészeti és műemléki egyedi és területi, világörökségi</i>	<i>34</i>
	<i>Védendő értékek, egyedi tájértékek</i>	<i>34</i>
4.	Megőrzendő értékek.....	45
	<i>Épületek, építmények, anyagok, formák.....</i>	<i>45</i>
5.	Adottság.....	48
6.	Építészeti útmutató.....	49
	<i>Hova, hogyan, miként. A településképművelés minőségi formálására vonatkozó ajánlások.</i>	<i>49</i>
7.	Faluközpont, Falu és Kertvárosias lakóterületek.....	50
	<i>Nyílászárók.....</i>	<i>61</i>
	<i>Tornácok, verendák.....</i>	<i>62</i>
	<i>Elő- és oldalkertek.....</i>	<i>63</i>
	<i>Hátsókertek.....</i>	<i>63</i>
	<i>A nélkülözhetetlen finom részletek.....</i>	<i>64</i>
	<i>Szerelvények, energiahordozók, antennák.....</i>	<i>66</i>
	<i>Kertek, esőkertek-csapadékvíz hasznosítás, szükséges napfény</i>	<i>67</i>
8.	Gazdasági területek	70
9.	Mezőgazdasági területek, erdők, tanyák, majorok.....	71
10.	Jó példák	73
11.	IMPRESSZIUM	76

1. BEVEZETÉS

Tisztelt Hantosi Polgárok! Tisztelt Érdeklődők és Építkezők!

„Az építészet közvetlenül meghatározza környezetünk minőségét, ezáltal az emberi lét méltóságát. Az építészet alakítja a közízlést, hat a közérzetre és formálja a kultúrát, ebből a szempontból rendkívül fontos társadalmi kohéziós erővel bír. Az építészet helyet és szellemet teremt, így lesz a természeti és épített környezet a nemzeti kultúra szerves része. Az épületek, a közterek, a köztéri alkotások, a mérnöki műtárgyak, a települések és a természeti környezet együttesen alkotják azt a kulturális tájat, amely közös nemzeti értékünk.”

Nemzeti Építészpolitika - Preambulum

Jelen Településképi Arculati Kézikönyv elsődleges célja, hogy a településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény alapján a településképi tervszerű, esztétikus létrejöttét, szakmailag támogassa, elősegítse.

Az emberi kultúra jól látható, maradandó nyomai a települések, mely lenyomata és hordozója a települési közösség múltjának és jelenének, tükrözője a társadalmi és gazdasági berendezkedés és a közösség kultúrájának. Egy település jellegét a természet és az ember által alkotott elemek határozzák meg. Minden település más és más, egyedi, sajátos arculatú. Minden település rendelkezik olyan sajátos, csak az adott településre jellemző vonásokkal, amelyek a történelem során örökölt elemek, és amelyeket folyamatos természeti és építészeti tevékenység alakít. A jellegvédelem, az értékek és az egyedi arculat megőrzése a mindenkori építészeti stílus befogadásával a települések számára fontos feladat.

A kézikönyv készítése során a település lakossága, a helyi közösségek végig gondolhatták azt, hogy milyen környezetben szeretnének élni, hogyan őrizzék meg és fejlesszék Hantos építészeti arculatát, kultúráját. Az is fel lett tárva, hogy az épített környezetünk egyes elemei, épületei közül mit tekinthetünk a helyi identitás szempontjából örökségnek.

Reményeim szerint a Kézikönyv helyi építészeti minőség garanciája lehet, azzal, hogy tartalmával aktív támogatója lesz Hantos településképenek jövőbeni formálása tekintetében. Az így létrejövő közös eredmény nem csak a mának, hanem a jövő generációinak is szól.

Az arculati kézikönyv elsősorban nem szakembereknek készül, a lakosságnak, az építetőknek nyújt tájékoztatást.

A kézikönyv bemutatja Hantos meglévő épített és természeti értékeit, településképi karakterét, építészeti hagyományait. Javaslatot tesz a településképhez illeszkedő építészeti elemek és tájhasználat alkalmazására, mint az épületek, építmények településképhez való illeszkedését biztosító anyaghasználatára, tömegformálására, homlokzati kialakítására, a közterületek és a zöldfelületek alakítására.

Az építkezéshez, az otthonteremtéshez sok örömet és kitartást kívánok. Bízom benne, hogy együttgondolkodásunk eredményeként sikerül a településen élők életét szebbé, harmonikusabbá tenni.

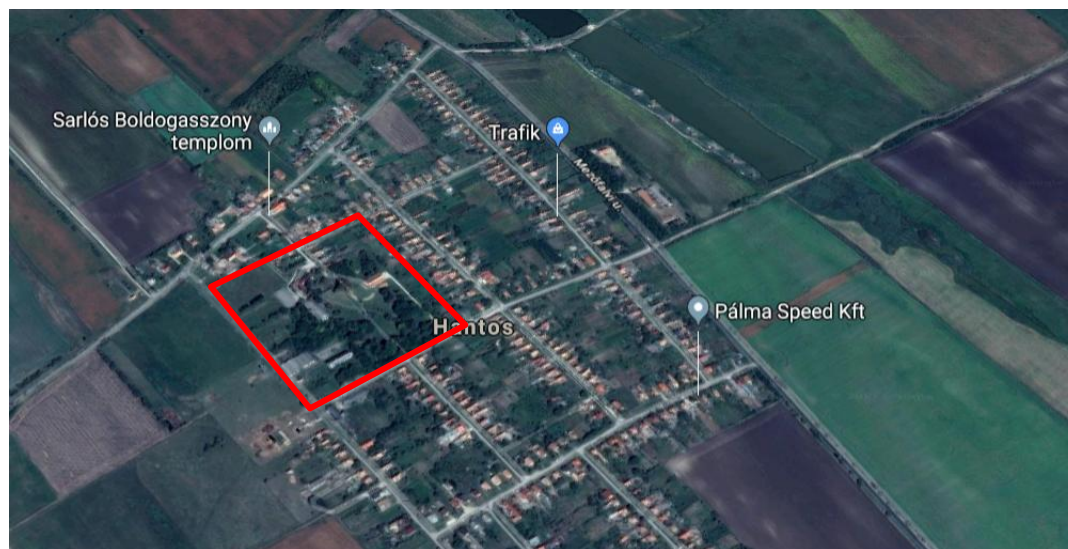
Fischer József
polgármester

2. A TELEPÜLÉSRESZEK ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKARAKTERE

Központ

A történelmi központ elsősorban a volt uradalom kastélykertje, a kastély körül fekvő területek.

Kertvárosias településrészek

A község fejlődésével párhuzamosan fejlődő településrészek. A beépítések is átalakulnak. A falu településképe megváltozott. 1945 után jellegzetes, falusias településrész kialakulását a ma kertvárosinak nevezett lakóhely típusa váltja fel.

Falusias településrész – Hantostelep

A község fejlődésével párhuzamosan fejlődő településrész, de megőrizte egységes jellegét. A XX. századi házhelyosztások és beépítések megmaradtak. A településkép nem változott.

Gazdasági területek

A lehatárolás kiterjedtebb a településrendezési eszközökben, mint a jelenlegi valós területhasználat, de folyamatos fejlődés indokoltá teszi a korábbi kijelöléseket.

„Majorságok” (Kishantos, Vilmos-major)
Az állattartással, növénytermesztéssel foglalkozó, nem iparszerű környezetterhelést végző, nem sűrűn beépített területet igénylő gazdálkodók.

Tórendszer

A Mezőfalvi úttól keletre lévő tórendszert a Sárosd-Seregélyesi-vízfolyás táplálja. A természetközeli tórendszer körül, amelyek a tájban nem meghatározóak. A tórendszer és a vízfolyás részben az ökológiai folyosó része, részben Natura 2000 területekkel fedett.

3. ÖRÖKSÉGÜNK

A településképet befolyásoló, meghatározó építészeti, táji és természeti adottságok, jellemzők

Földrajzi fekvés

A Duna jobb oldalán elterülő Pentelei-löszplatón kialakult település a Mezőföldön terül el. Az Alföldhöz tartozó középtáj domborzati megjelenésében átmenetet képez az eltérő fejlődésű, tagoltabb nagytáj, a Dunántúli-dombság és a kiegyenlítettebb felszínű, szomszédos alföldi középtáj, a Dunamenti-síkság között.

Földtörténeti fejlődésében a mai felszíni képet kialakító folyamatok kezdete a harmadidőszak végi pliocén kor eseményeihez (kb. 5 millió évvel ezelőtől) kötődik. A Kárpát-medence lesüllyedt belső területeit borító Pannon-beltenger a szárazföldi területek felszíni lepusztulási anyagából származó feltöltés és a medencealjzat egyes részeinek szerkezeti kiemelkedése következtében fokozatosan visszahúzódott. A Mezőföld területén a tengerfenék üledékei az északnyugati részen erőteljesebben, a délkeleti részen kisebb mértékben emelkedtek ki.

A negyedidőszak elején (mintegy 1,8 millió éve) az alsó-pleisztocénban a pannon üledék szerkezeti mozgások következtében észak-északnyugat-dél-délkeleti és kisebb északkelet-délnyugati irányú törésvonalak mentén feldarabolódott, amit erősen formáltak az akkori déli-délkeleti irányba tartó és a szerkezeti vonalakhoz igazodó folyók. Az ekkor kialakult ösvízrajzi kép még sok tekintetben eltért a mai állapottól.

A felső-pleisztocén elején újabb szerkezeti mozgások következtében létrejöttek a mai állapotot meghatározó domborzati egységek: a Dunamenti-síkságtól elhatároló markáns perem, a meghatározó rögsorok és hátak, valamint a köztük lévő süllyedékek, és kialakultak a mai vízhálózathoz tartozó völgyrendszerek. Az egész pleisztocénban folyó löszképződés és az áthalmozódás következtében igen jelentős területű és vastagságú löszös takaró képződött, amelynek később lesüllyedt részeit mára a folyók hordaléka betakarta.

A holocén (jelenkor) felszínformáló folyamatai közül a löszfelszín átalakulása (löszkarsztosodás, lepusztulási és áthalmozódási formák létrejötte, magaspart erodálódás, csuszamlás), a lejtőformálódás és a fluviális tevékenység (völgyformálódás, alluviális síkok képződése) a legmeghatározóbb.

A tágabb táji környezet: a Mezőföld

A szerkezeti vonalak által tagolt domborzati egységek és a hozzájuk kapcsolódó morfológiai formacsoportok négy eltérő karakterű térségre tagolják a Mezőföld felszínét. A Dunántúli-középhegységhez támaszkodik a magasabb helyzetű (átlag 230-250 méter tengerszint feletti) Észak-Mezőföld. Lapos ívű hátakból, kisebb magasságra kiemelt, enyhe tagoltságú síkságból és az őket körbevevő fiatal süllyedékekből álló Nyugat-Mezőföld. Ezekből kissé eltérő fejlődésű terület a Dél-Mezőföld, amely az Ős-Sárvíz nagy kiterjedésű, homokból felépülő hordalékkúpján folyamatos volt a löszképződés, az alacsonyabb helyzetű hordalékkúpokon jelentős futó homok felszínnek is kialakultak.

Hantost is magába foglalva a Duna és az előző két mezőföldi tájegység között található a 97 és 204 méter tengerszint feletti magasság közötti Közép-Mezőföld. A közepén északnyugat-délkeleti irányban húzódó, szerkezetileg előjelzett Seregélyesi-völgy és a vele párhuzamosan kialakult, enyhén tagolt síksági típusba tartozó süllyedékterület két, egymástól elváló, kiemeltebb részre tagolja. A szerkezeti vonal és a Sárvíz-völgy között húzódik a Sárbogárdi-löszplató. A 150-180 méter tengerszint feletti magasságra emelt kb. 40 méter vastagságú löszfelszínen jellegzetes löszkarsztos lepusztulási formák (löszvölgyek, löszdolinák, mélyutak stb.) találhatóak. Meghatározó a Seregélyesi-völgy és a Duna között alakult ki a Pentelei-löszplató. Ez az aszimmetrikusan és féloldalasan kibillent plató Észak- és Nyugat-Mezőföld felől enyhe lejtővel emelkedik ki a környező hordalékkúppal borított süllyedékekből, és a Duna mellett szerkezeti lépcsőkkel tagolt, meredek, a folyó által alakított magaspartban végződik.

A Pentelei-löszplató morfológiai formatípusokra, talajképződésre és a helyi vízhálózatra erőteljesen kiható kőzet anyaga a lösz. A nagy vastagságú, erőteljesen rétegzett löszkötegek mellett jelentősek a hordalékkúpsíkságokat vékonyabban beborító lejtőtörmelékes, homokos, ún. átmosott lösz típusok és a csak deluviális képződésű löszös üledékek. A lösszel nem takart hordalékkúpi felszíneken, mint Hantason, folyóvízi homok, lepелhomok és futóhomok található a talajrétegek alatt.

Domborzati egységek és felszínformák

Hantos a tagoltabb halomvidékhez tartozik a Mezőföldön belül. Többnyire sík területei is a lankásabb dombhátak részei. A halomvidék jellegzetes része a löszplató lapos hátú, nagyobb kiterjedésű, kiemelt keleti része, amely a Dunára meredek magasparttal szakad le. Az eróziós-deráziós völgyekkel gyengébben tagolt, vastag lösztakarón kialakult felszínre egyenletes lejtősödés és ritkább löszpusztulási formakincs (lösszel kitöltött régi eróziós völgyek, aszóvölgyek, deráziós fülkék) jellemző. A Dunára néző oldalon a mellékvölgyek mélyülése és hátravágódása megy végbe. A síksági térszínnek magasabb és alacsonyabb helyzetben lévő hordalékkúp felszínei Hantos belterületei gyengén tagoltak és enyhe lejtősödésűek.

A talajtípusok

Az uralkodó megjelenésű, magas mész- és egyéb ásványianyag-tartalmú alapkőzetből az éghajlati viszonyoktól, a növényzeti borítottságtól függő talaj képző folyamatok kiváló minőségű mezőszégi (csernozjom) típusú talajokat hoztak létre. Hantason a magasabb térszíneken a csernozjom talajokkal váltakozva rozsdabarna erdőtalajok, barnaföldek találhatóak. Gyenge minőségű

humuszos homoktalaj és futóhomok vázталajok csak kisebb foltokban fordulnak elő Hantos és Mezőfalva között. Lejtőhordalék-talajok a hosszanti, északnyugat-délkeleti irányú völgyekben képződtek összefüggőbb megjelenésben. Az alluviális térszíneken a Dunához kapcsolódva, annak jobb partján,

Éghajlati jellemzők

A Mezőföld találkozási területe az Alföldhöz kötődő meleg, mérsékelten száraz, mérsékelten forró nyarú és a Dunántúl középső részének dombsági, hegyvidéki területeire jellemző mérsékelten meleg, mérsékelten száraz, enyhe telű éghajlati körzeteknek. A Közép-Mezőföld hőmérsékleti értékeiben kimutatható kisebb észak-déli különbség. Hantosan az évi középhőmérséklet 10,2-10,3 °C, a vegetációs időszaké 16,1 és 17 °C. A 10 °C napi középhőmérsékleti értéket meghaladó napok száma átlagosan 188-189. A fagymentes időszak csaknem 203 nap, míg a Duna mentén 207 napot is elérhet. A júliusi középhőmérséklet 21-21,5 °C, a januári -1,5 és -2 °C. A napi értékhez tartozó nyári maximumok és a téli minimumok eloszlása viszont kontinentális. Nyáron kelet felé növekszik, télen pedig csökken a hőmérséklet. A besugárzási értékek magasak, a napsütés az évi 2100 órát is meghaladhatja. A felhőzet évi átlaga 50% körüli, a borult napok száma 90 körüli egy évben.

A csapadék évi átlagos mennyisége 500 és 564 milliméter közötti. A csapadék évi megoszlására jellemző a májusi maximum és a januári minimum, bár a havi értékek között nincs jelentős különbség. A tenyészidőszak csapadéka 305 milliméter, de a 75%-os valószínűséggel várható érték 200-250 milliméter közötti. A térség vízháztartása veszteséges, és az aszályos hőségnapok száma is 25 körüli.

Természetes növénytakaró

Az éghajlati jellemzőkkel és talajtípusokkal összefüggő természetes növényzet az Alföld flóraidékébe, annak Duna-vidéki flórajárásába sorolható be. A kultúrnövényzet, földhasznosítási formák és a települések között ma már csak töredékesen megtalálható eredeti növénytakaró döntően

erdős sztyeppből és kisebb részben zárt erdőből állt. Az ősi löszvegetáció megőrzői a művelésre kevésbé alkalmas meredek lösz- és agyaglejtő peremek és a Duna mellett húzódó magaspártok (kivételesen a települések területe). A csupasz löszfalak felső peremének hiányos borítású vegetációja az extrazonális és posztglaciális jellegű, sztyeppterületre jellemző seprőfüves növénytársulás. A

© Lendvai Gábor - www.mme.hu

peremtől távolodva a kisebb mértékű talajpusztulás esetén különböző gyepek képző fajokból álló löszpuszta rét alakult ki. A löszön kialakult erdős sztyeppék jellegzetes társulása a törpemandulás cserjés, ahol a sztyepprét fajai keverednek különböző kontinentális tölgyesek fajaival. Zonális erdőtársulás a löszhátak tatárjuharos löszpusztai tölgyese. A homokterületeken az előbbiektől eltérő társulások alakultak ki, többek között homokpuszta gyepek, zárt homokpuszta rétek, fehérvyás bozótok, homoki tölgyesek. Az ártéri peremeken alföldi jellegű sziki társulások, az ártereken alföldi jellegű mocsárrétek és dunántúli jellegű láprétek voltak jellemzőek.

Vízrajz

A lösz függőleges textúrájából adódó vertikális beszivárgás következtében a talajvíz jóval a felszín alatt helyezkedik el. Az alacsonyabb helyzetű, vékonyabb lösztakarójú helyeken 2-3 méter, a löszhátak esetében a különben löszbe zárt víztartó réteghez (homok és talaj) kapcsolódva, 25-35 méter mélyen találhatóak a talajvíz lencsék. A víz áramlása kelet-délkeleti irányú, és főleg a partfal és - kisebb mértékben - a bevágódott völgyek azok a helyek, ahol forrásokban a felszínre jut. A csuszamlásos anyag alatt, a folyó medrében (a Duna által metszett pannon homokrétegek keveredett vizei által táplált) alsó források képződtek.

Rétegvizek alapvetően a felsőpannon víztartó homokrétegekhez kötődnek. A többségében nyomás alatt álló vizet tartalmazó, egymás felett elhelyezkedő rétegek a Közép-Mezőföldön 50-200 méteres mélységben találhatóak.

<https://www.google.hu/maps/place/Hantos>

Bár a tárolt készletek mennyisége nem túl jelentős, többségük kemény vagy közepesen kemény és jelentős vastartalmú, mégis artézi kutakkal hasznosítható víztartalékot jelent.

A térség vízrajzi viszonyait közvetve a Mezőföld keleti peremén futó jelentős folyam, a Duna határozza meg. A löszfelszínek völgyeiben a csapadékviszonyokhoz igazodva kisebb, részben időszakos jellegű, ma már csatornába terelt felszíni vízfolyások találhatóak. A vízfolyások a Duna irányába tartanak.

Az ember megtelepedése

A kedvező földrajzi tényezők hatására Hantoston és környékén már az **őskorban** is megtelepedett az ember. Ennek **szórvány emlékeit** találták meg a településen, csiszolt kőbaltát, őskori településre utaló leleteket, kelta maradványokat tártak fel.

A **római korból** már komolyabb leletek maradtak ránk, elsősorban **településre utaló leletek** kerültek felszínre a Sárosd-Seregélyesi vízfolyás mentén. A Birkás-tó és a Kishantosi tó körül nagyobb települések nyomai figyelhetők meg, sőt egy villagazdaság jelenlétére is következtetni lehet Kishantos területén.

A **népvándorlás korának** emberéről a Kishantosi tó mellett feltárt **avarkori település** maradványai árulkodnak.

A **római és avarkori** települések helyén a középkorban is megtelepedtek, számos **Árpád-kori és későbbi település** nyomai megtalálhatók a környéken. A Hantos belterületén talált érmek szintén középkori település jelenlétére utalnak, de a XIII. században a falu valószínűleg elnéptelenedett.

A **Hantos** név, mint ősi személynév már 1211-ben felbukkan. (Más vélemények szerint azonban a település neve a hant, mint göröngy, földkupac elnevezésből származik.) A település neve a XV. században, mint **Hantosegyháza** tűnik fel, ami azt bizonyítja, hogy ekkor már egyháza is volt.

A **késő-középkorban**, a XV. században Zsigmond király telepített ide kunokat. A település a török idők előtt a **Hantosszéki kun kapitányság központja** volt. E fontos korszakról részletes leírást ad *Mándoky Kongur István: A hantos-széki kunok* című műve, melynek néhány részletét idézzük az alábbiakban (*dőlt betűvel szedve*):

„Fejér megye alföldje földrajzilag szorosan kapcsolódik a Nagyalföldhöz, annak a Dunától nyugatra való szerves folytatása. De ugyanilyen szoros kapcsolat fűzi össze e két tájat történetileg is. Ezen a földrajzi szempontból egységes területen, a Tiszántúl, a Tisza-Duna köze és a Fejér megyei Mezőföld egykor fejedelmi, illetőleg királyi birtokain települtek meg a tatár seregek elvonulása után a Balkánról visszahívott kunok, még korábban pedig a besenyők egy részének is e vidékeken, a tiszántúli Kemej megyében, továbbá a Székesfehérvártól délkeletre és Csepel szigetétől délnyugatra a Duna és a Sárvíz között fekvő homokos síkságon jelöltek ki szállásterületet az Árpádházi királyok.

A magyarországi besenyőknek talán az egyik legsűrűbben lakott telepe éppen Fejér megyének ezen a részén, illetőleg a Tolna megyébe átnyúló szomszédos területen volt, ahol egészen a XIV. század derekáig az ún. 'besenyő ispánság' virágzott. Ekkor - 1352-ben - vette fel őket ugyanis, saját kérésükre, Nagy Lajos király az országos nemesek sorába, és attól fogva a Fejér megyei ispán fennhatósága alá tartozva elveszítették korábbi autonómiájukat. Noha továbbra is zárt egységben éltek Nádasladánytól a megye déli határáig húzódó kb. 25, egymással többnyire összefüggő, szomszédos szálláson és faluban, idők múltán azonban nem tudták megőrizni népi különállásukat.

Éppen a besenyő autonómia megszűnte körüli időkben van kialakulóban testvérnépüknek, a kunoknak szabad kerülete, a Hontos (vagy Hantos)-szék. Valószínűnek tartjuk, hogy sokan felkerekedtek és odahagyták függetlenségétől megfosztott szállásaikat, hogy a szomszédos kun szék lakóinak kiváltságaiban részesüljenek. Nagyrészüket azonban az oszmán-török hadak felvonulásai szórták szét, amelyek lakhelyeiket felperzselve csaknem az egész besenyő lakosságot ideiglenesen földönfutóvá tették. A hódoltság után pedig, bár sokan visszatértek elhagyni kényszerült szülőföldjükre, jórészüik örökre más tájakon lelt magának új hazát.

Fejér megyének a hajdani besenyő ispánságtól északra-északkeletre fekvő területére, feltehetően csak a XIV. század első felében, egy újabb nagy lovasnomád pásztornépnek, a mongolok hódítása előtt kitérő kunoknak telepítették le egyes nemzetségeit. E terület teljesen független volt Fejér megyétől és a nemzetségi alapokból kialakult alföldi 5 kun és 1 jáász székhez tartozó kiváltságos kun területet képezett.”

A tatárjárás előtti időkben a kunok a hatalmas kiterjedésű eurázsiai füves pusztaságokon élő állattenyésztő nomád népek voltak. A kunok évszázadokon át tartó vándorlásai során 1055-ben elérték az orosz fejedelemségek déli határát. Az orosz fejedelmek felett aratott sorozatos győzelmek után a kunok az orosz községek feldúlásából és kifosztásából éltek, majd a XI. század végén törtek be Magyarországra, az erdélyi szorosokon keresztül. Később a kunok és az oroszok közötti küzdelem változatos győzelmeket hozott, így a kun törzsek előbb kettészakadtak, majd a Kaukázuson átkelt mongol seregek támadásai következtében 1223. május 31-én az egyesült kun-orosz hadak nagy vereséget szenvedtek. A legyőzött kunok nyugat felé menekültek, s Magyarországra kérték bebocsátásukat.

„IV. Béla 1239 őszén befogadta őket az országba. A már három évszázada megtelepült magyarság és az újonnan érkezett nomád állattartó kunok között mindennapos volt a viszálykodás. 1241 márciusában a mongol hadak már Pest alá érkeztek, amikor nagy gyorsan az a hír terjedt el, hogy a kunok a tatárok kémei, felderítő csapatai. Amikor egy mongol portyázó-felderítő csapaton rajtaütve Frigyes osztrák herceg foglyokat ejtett, akik között kunok is voltak, a jó ideje felizgatott és a kunok ellen lázított tömeg bebizonyosodva látta a kunok áruló, kém voltát, és meggyilkolta fejedelmüket, Köten kánt. Ekkor a kunok fejedelmük vérért megbosszulva elhagyták az országot, az útjukba eső magyar lakosságot irtva, pusztítva. A tatárjárás után azonban a meggyérült lakosságú országnak ismét szüksége volt rájuk, ezért IV. Béla visszahívta őket a Balkánról.”

A kunok Magyarországon nagy erőt jelentettek, csaknem az ország harmada volt a birtokukban.

„Különösen katonai szempontból voltak jelentősek, IV. Béla, V. István, IV. (Kun) László, III. András, Majd Károly Róbert és Nagy Lajos igyekeztek lehetőleg minél jobban a kun haderőre támaszkodni, sőt az is előfordult nem egyszer, hogy a magyar király egyedül a kunok könnyűlovasságában bízhatott.”

Bár a befogadás feltétele a kereszténység felvétele és az állandó letelepedés volt, de a katolikus hitre térítés és az egyházi adóztatás miatti ellenállásuk következtében csak kevesen tértek át a keresztény hitre.

„Végleges megtelepedésük is nagyon lassan következett be. Bár feudalizálódásuk már a XIV. század derekán megindult, állandó jellegű településeik csak a XV. század első felében kezdtek kialakulni a korábbi téli szállásokból. Az egyes kun törzsek, illetőleg nemzetségek egy-egy körzetben letelepedett csoportjai alkották később a székeket, úgyhogy a hat kun törzsnek megfelelően idők múltán hat kun és egy jáász szék alakult: Zenthelt-szék, Kolbáz-szék, Halas-szék, Mizse-szék, Kecskemét-szék, Hontos-szék, illetőleg a jáász Berény-szék.

E kun székek egyike, a **Hontos vagy Hantos-szék**, Fejér megyében feküdt, a besenyők földjének szomszédságában, attól északi-északkeleti irányban és többé-kevésbé azonos nagyságú területen.”

„Bár nincsenek rá okleveles bizonyítékaink, egyes vélemények szerint Hontos-szék területére valószínűleg a XIII. század végén jártak át a kunok legeltetni a mai Kiskunságból.

A Fejér megyei kunok birtokának székké alakulására a XV. század elejéről, tehát igen korai időkből vannak adataink. 1417-ben nevezte ki ugyanis a temesi főispán, Zsigmond király jóváhagyásával, Toman Jakabot H o n t o s - s z é k i kapitánynak (...)

Az állandó megtelepedés és a kereszténység felvétele nehezen ment a Hontos-széki kunok körében is. A -szállás, -szállása utótagú helynevek feltehetően csak a XV. század első negyedétől jelölnek már olyan falukat is, amelyeknek lakói - még jó ideig valószínűleg csak télen - állandó házakban laktak. A templomokat is e téli szállásokon építette fel az egyház. Az előbb említett 1419. évi oklevélből megtudjuk, hogy akkoriban már négy Hontos-széki szállásnak volt temploma, úgymint Hontos-egyházának, Újszállásnak, Kelpolkarthonak és Csabakszállásának.”

„A Hontos-széki kunok a XV. század végére már gazdasági téren is egyre jobban kezdtek megerősödni.”

„A fokozatos, egyre szebb reményekkel kecsegtető fejlődés azonban egyszerre véget ért a mohácsi csatavesztést követő időkben. Az oszmán-török hadak útja Fejér megye alföldjén vezetett keresztül, s e felvonulások során, előbb vagy utóbb, csaknem valamennyi kun szállás elpusztult. Egy birtokper folytán kiadott oklevélből úgy értesülünk, hogy a kunok két Hontos-széki szállását, Hontost és Ivánkatelekét, 1537-ben már az oszmán-török seregek teljesen elpusztították.”

A megmaradt lakosok elmenekültek, a település sokáig lakatlan maradt, a szállások idők múltán vagy idegenekkel népesültek be, vagy pedig pusztán maradtak. A történelem viharai a kisebb szállások neveit is elsöpörték, de a nagyobbak – mint például Hantos – máig fennmaradtak, s ma is kisebb-nagyobb községeket jelölnek.

A kunok időszakáról a Hantos-szék központját képező mezőközség, Hantosegyháza fennmaradt temploma és temetője tanúskodik a Birkás-tó környezetében, de késő-középkori kun településnyomok fedezhetők fel a Kishantosi-tó körül is, amely egyes források szerint az Ivánkateleke nevű kunszállással azonosítható.

A környék 1649-ben Csajágy Gergely birtokába került.

Hantost **1660-tól a katonai nemes családok**, így a Fiáth, Nagy, Batthyány, Zichy, Sennyey stb. családok birtokolták.

A XVIII. század közepén kezdett a környék újra benépesülni, akkori térképeken két különálló település, **Kishantos** (más néven Kertpuszta) és **Nagyhantos** szerepel. Az 1760-as években hantosi birtokkal rendelkező Heinrich József, aki juhtenyésztéssel foglalkozott a faluban.

II. József idején (1780-1790) Nagyhantason 295, Kishantason 92 fő élt. 1783-ban már iskola is működött itt. 1797-ben a két pusztán összesen 847 főt számláltak.

1828-ban Nagyhantason a Náray családnak volt birtoka, Kishantost a Fiáth család birtokolta. 1844-ig Nagyhantos a Batthyány család birtokát képezte, majd a Zichy család tulajdonába került. „A XIX. század folyamán már hantosi pusztáról beszélnek a források. A pusztákon majorságokat, szállásokat, uradalmi központokat építettek.

1842-ben építették fel Hantos-Erdőmajort, 1846-ban Tóth-majort, amelyeket Külsőmajornak is neveztek. 1850 után többször találkozunk Birkamajor és Szamadómajor névvel. 1844-ben Középhantospuszta neve is felbukkan. Középhantospuszta keletkezése azzal függ össze, hogy Kishantos két részre vált. Az egyik rész megmaradt a Fiáth család tulajdonában, és ez lett Középhantos, a régi Kishantos egy része a Zichyekké, másik része pedig 1884-1945 között Nagy Gyuláé volt, aki Sismádon volt birtokos.” (Részlet a VÁTI Hantos Község Településrendezési Tervek című 2005 évi munkájának Örökségvédelmi fejezetéből.)

Fényes Elek leírása alapján tudjuk, hogy 1851-ben a Fiáth család tulajdonát képező Kis-Hantos pusztán 23 református és 3 evangélikus lakost tartottak számon. A *Magyarország geographiai szótára* című könyve így ír a településről: „Igen szép fekvésű, dombokkal hasított róna puszta; szép épületekkel, termékeny határral, birkatenyésztéssel, halastóval, újonnan ültetett erdővel.” Nagy-Hantason pedig 9 református és 10 evangélikus lakost tartottak nyilván anyaszentegyházzal. A Batthyány család birtokát képező falu homokos határaitól, nagy legelőiről és birkatenyésztéséről volt nevezetes.

„Majorok, tanyák továbbra is keletkeztek a hantosi határban. 1891-ig építették fel a Világosmajort, amely Kishantostól vált el. 1870-től már Zichy-Kishantosról, Fiáth-Kishantosról, Károlyi-Kishantosról olvashatunk. Megállapítható, hogy Világosmajor és Zichy-Kishantos ugyanaz a település. Közigazgatásilag 1867 után a hantosi pusztákat Nagylókhöz kapcsolták. Hantos lakossága 1920-ban 794, 1930-ban 758, 1941-ben 788 fő.

A mai Hantason (Nagyhantos) az uradalmi központ épületeinek egy része a mai napig látható. A kastély (ma általános iskola) és az azt övező park egy része is fennmaradt, valamint néhány gazdasági épület is.” (VÁTI – 2005.)

Hantos XVIII-XIX. századi történetéről Kapitány Gyula plébános (1901-1906) bejegyzései alapján, a „Canonica visitatio” könyveiből tudhatunk részletesebben:

„A plébánia híveit a legrégebb időben zsellérség képezte, kik az uraságoktól földet kaptak bérbe, mely bért kézi munkával tartoztak leszolgálni. Helyzetük igen jó volt. Szabad marha-, ló-, sertés-tartásuk volt, melyek, Hantosnak dús legelőin kifejlődve, a lakosoknak bő anyagi forrást nyújtottak. Még a közelmúltban is keresett lovak voltak a hantosiak. Mióta azonban az emberi telhetetlenség még az utakat is felszántja, azóta az állattenyésztés természetesen megszűnt, mert a nyomorult kis legelőn, mely még megmaradt, 200 db állat nem fejlődhet ki kellőképpen. Adót semmiféle nem fizetnek; földjeikre, minthogy azok csak bérföldek, adósságot nem vehetnek fel, és így a zsidó ki sem licitálhatja őket. Boldog állapot, mert szükségét nem szenvednek. Ebből is látszik, hogy a régi szabadjobbágyság nem volt a népnek valami rossz helyzete, mert ily viszonyok közt nem gondol a nép a vándorbotra s nem vitorlázik Amerikába, mint onnét, hol a jobbágyság megszűnt.”

„Hogy az uraság a lakosokat meg akarja szüntetni, annak oka az 1897. évi nagy országos szocialista mozgalmakban keresendő. Élénk emlékezetben van mindenki előtt e borzasztó bérmozgalom, midőn az országnak úgyszólván minden községében az aratók zsidó agitátorok bujtogatására letették a kaszát, s így az Isten adta bő termést teljes megsemmisülésnek dobták oda. Az Isten áldása, a gabona kihullt, mert nem volt ki learassa. Az aratók felesben akartak aratni, minek vége az lett, hogy sem a gazdának sem az arátónak nem lett, mert ami ki nem hullt a kalászból, kicsírázott a bekövetkezett nagy esők miatt.

Ezen áldatlan mozgalom szele ide Hantosra is kihatott. Egy zsidó agitátor telebeszélte a jó lelkű lakosok fejét, hogy nekik a bérföldekhez jussuk van; mert az 1848. évi törvények eltörölték a jobbágyságot s az akkor bírt földek örök tulajdonukba mentek át. Ők tehát félrevezetve a bérben bírt földeket, mint jobbágyszántásokat saját tulajdonuknak jelentették ki, s a Méltóságos Gróf úrral perbe szálltak, de a pört elvesztették, mert bebizonyosodott, hogy ők soha jobbágyság nem voltak, hanem mindig csak bérlők, s bérletük évről évre megújítottak. Akkor a kegyes szívű Gróf úr idősebb Zichy Nepomuk János megkegyelmezett nekik, de utódjára már nem tette kötelezővé a lakosok megtartását.”

A magyar nagybirtok-rendszer 1945-ben megszűnt, a tulajdonviszonyok egyik napról a másikra megváltoztak, és ezzel együtt átalakult a korábbi birtokszerkezet is.

Tamáská Máté: *Falvak az uradalmak helyén* című könyve ír a régi, megszűnt nemesi nagybirtokok telepese községeinek 1945 utáni építészetéről, amelyben Hantos történelmi fejlődéséről is sok szó esik.

„Az átalakulás gyors sodrában különösen a nagybirtok tanyás jellegű átalakulása tűnt problémásnak. Egyrészt igen fejlett, részben állami tulajdonú mezőgazdasági nagyüzemek működését lehetetlenítette el, másrészt megnehezítette az új gazdák szakmai ellenőrzését, betagozódását az (akkor még önkéntes) szövetkezeti rendszerekbe, harmadrészt pedig a hevenyészve felhúzott épületek miatt a vidéki lakásállomány minőségének további romlásához járult hozzá. Ilyen körülmények között született meg az elhatározás, hogy a frissen földhöz juttatottak közül

azok, akik a volt nagybirtokon kaptak földeket, ne spontán módon építkezzenek, hanem íróasztalon megtervezett mintafalvakat hozzanak létre számukra."

Hantos jellemző településszerkezete a nagyhantosi birtokközpont felosztása során alakult ki 1948-ban, a birtokközpont és a templom környezetében telkeket osztottak ki, ahova a környék lakossága betelepült. A földosztást koordináló Országos Földbirtokrendező Tanács (OFT) a nagybirtok szétszórt majorságai helyett zárt, illetve félig zárt (tanyaközpontos) paraszti települések felépítésére törekedett, ahol a hét-tíz holdas családi kisgazdaságok intenzív kertgazdálkodást folytathatnak, és szövetkezetekbe tömörülnek. Ezt a paraszti kisgazdaságokon nyugvó alapprogram azonban a kommunista hatalomátvétellel aktualitását veszítette. *„Az ötvenes években már nemcsak a nagybirtok szórt településrendjét, de a paraszti tanyarendszer egészét fel kívánták számolni.”* A szórványok megszüntetése az államhatalom és a nagybirtok alapvető érdeke volt a szorosabb hivatali kontroll igénye miatt. Figyelembe kellett azonban venni azt az igényt is, hogy a majorsági gazdálkodás működése e közben ne csorbuljon. *„Ebből következett, hogy az újonnan kimért földek a racionális nagybirtok hézagait töltötték ki, a házhelyeket pedig a települési központtól, majorságtól, sőt sokszor a szőlőhegytől is távol mérték ki.”* Ennek köszönhető, hogy szórt szerkezetet eredményezett Nagyhantos telepítési akciója is, mivel Hantosújtelepet minden közlekedési tengelytől távol, a puszták közepén jelölték ki. Problémát jelentett a közlekedési kapcsolat, mindenekelőtt a vasút hiánya. Nem is vált soha igazi községgé.

Az OFT elsősorban telepíteni akart, amihez az új községek kijelölését csupán eszközként vette igénybe. Ameddig lehetett, igyekezett felhasználni a meglévő faluhálózat infrastruktúráját.

A csoportos telepítésekkel előfordult ugyan, hogy a meglévő falumag mellé új utcákat jelöltek ki, de sokszor az elkobozott paraszti ingatlanok helyén kerültek kijelölésre az új települések. *„Azt sem szabad elfelejteni, hogy az OFT által kijelölt új falvak többségében igen vontatottan haladtak az építkezések, így a kimért alaprajzok feltöltése középületekkel és családi házakkal csak az ötvenes-hatvanas évek fordulójára érte el azt a telítettséget, hogy zárt falvakról beszélhessünk”.* Az uradalmi falvakkal teli Mezőföldön volt a legjellemzőbb az új községek kialakításának folyamata. *„Az itt létesített falvak a következők: Hantos, Kislók (ma Sárbogárd része), Nagylók, Kisvenyim (nem épült fel), Nagyvenyim, Feketepuszták (Mátyásdomb), Nagykarácsony.”* 1947-ban Nagylók, Kislók és Hantos telepés községekben összesen 150 lakóház építését határozták el. Az ötvenes évek első felében kapott iskolát, kultúrházat és tanácsházát Nagylók, Besnyő, Hantos és Nagykarácsony.

A szóba jöhető puszták közül a telepítési hivatal azokat igyekezett fejleszteni, ahol már állt egy uradalmi időkben emelt templom, mint Hantason. *„A templom településszervező funkciója nem volt tudatos annyiban, hogy a falvasítást nem ezzel, hanem a közlekedési adottságokkal és a földek minőségével indokolták. Ráadásul a házhelyosztási tervek végül mindenhol a faluszélre szorították a templomokat, sőt az ötvenes évek falutervezése tudatosan is igyekezett elhomályosítani a szerepüket.”*

Az új falvakat mérnökök tervezték, akik a tömör és áttekinthető településszerkezet érdekében raszteres telekosztást vetettek papírra. A telepes falvak klasszikus alapformája egységes telekméretei miatt alkalmasnak tűnt a házhelyosztások során óhatatlanul felmerülő elégedetlenségek minimalizálására.

„Hantoston a raszter közepét a majorság volt épületegyüttese lyukasztja át, a szélen pedig a valamikori Nagyhantos falu főutcájához kellett alkalmazkodni.”

Az új falvak közösségi tereinek kialakítása nem ment könnyen, de a tervek a települések beépítésre szánt területének 10-20%-át közintézmények számára tartalékolták. Részben a közigazgatási intézmények elhelyezésére gondoltak, mint a községháza, a posta, a tűzoltószertár, az iskola és a templom, valamint az ezekben dolgozó értelmiségiek lakásépítése számára szolgáló telkek, ezeken kívül pedig az egészségügyi és kulturális intézmények, orvosi rendelő, gyógyszertár, valamint a kultúrház is helyet kaptak.

„Az új községekben a középületeket igyekeztek úgy elhelyezni, hogy azok csoportot alkotva hivatali negyedek alkossanak. A központi telkek beépítését csak lazán szabályozták, sőt törekedtek is rá, hogy a közintézmények ne a telekhatáron álljanak, hanem szabadon tájolva, lazítva ezzel a lakótelkek rendeletekkel előírt merevségét.”

A tervekben megjelenő intézmények megvalósítása általában csúszott az elképzelésekhez képest, vagy teljesen el is maradt. Ez tette azonban lehetővé a régi uradalmi épületek fennmaradását, amelyek eleinte ideiglenes jelleggel, később állandósulva biztosítottak helyet a helyi kulturális identitás alapját képező iskola, a tanácsháza vagy kultúrház megvalósításának. Fenntartásukra azonban sajnos kevesebb gondot és pénzt fordítottak, így az épületek állaga általában erősen megromlott.

„A nagybirtok szerkezetéhez igazodó ingatlanvagyonot nem lehetett teljes mértékben átalakítani és a kisparaszti gazdaságok igényeihez szabni. Jobban mondván a cél nem az volt, hogy minden nagyüzem megszűnjön, hanem az, hogy a nagyüzemek a kisbirtokot is termelési előnyhöz juttassak.

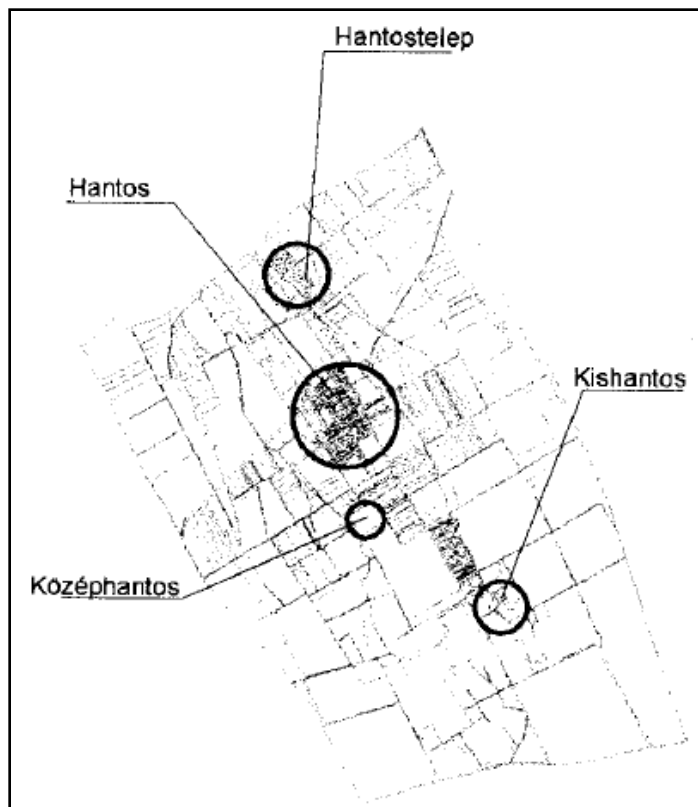
Ennek érdekében mintagazdaságokat alapítottak, amelyek elvi feladatkörébe tartozott, hogy a környező gazdák számára biztosítsák a gépeket (pl. bérszántás, bércséplés), vetőmagokat, felvásárlási és koordinálási feladatokat. A mintagazdaságok, kisbirtokok rendszerét az önkéntes szövetkezet fogta volna össze. A földosztással párhuzamosan 1945 júniusára mintegy hetvenhárom mintagazdaságot jelöltek ki. Mivel a mintagazdaságok a volt uradalmi majorok ingatlanállományát kapták meg, ez a tény némi védelmet nyújtott az általános bontásokkal szemben is. A majorságokkal együtt a kastélyok is az állam tulajdonába szálltak át. S bár a kastélyok pusztá létével szimbolizálták a feudális Magyarországot, mégiscsak a magyar művészettörténet legnevesebb alkotásairól volt szó. Ezzel természetesen az új községeket építő mérnökök is tisztában voltak: „Falvainkban legtöbbször a templomok, (esetleg) a kastélyok régiiek. Gondoljunk tehát rájuk, hiszen a szép régi épület nemzeti kincs.”

Az uradalmi falu gazdasági öröksége a magtár, amelynek hatalmas épülete túlélte a régi épületekre veszélyes időszakot, s igaz ugyan, hogy jelenleg funkció nélkül, és meglehetősen rossz állapotban, de ma is áll.

Hantos község a XVIII. században kialakult **Kishantos** és **Nagyhantos települések egyesítésével jött létre a XX. század folyamán**. A XIX. század közepén kialakult Középhantos ma nem lakott, Hantostelep – mint lakott belterület – Hantostól északnyugatra fekszik. Hantos a rendszerváltás után vált ismét közigazgatásilag önálló településsé.

A Wikipedia ismertetője szerint: „A rendszerváltást követően a község sokat fejlődött, és ma is folyamatos bővülés, újjászületés jellemzi. A természet adományai, a Mezőföld kies látványa, gazdag állat- és növényvilága vonzza a szabadba vágó turistákat, és természetbarátokat.”

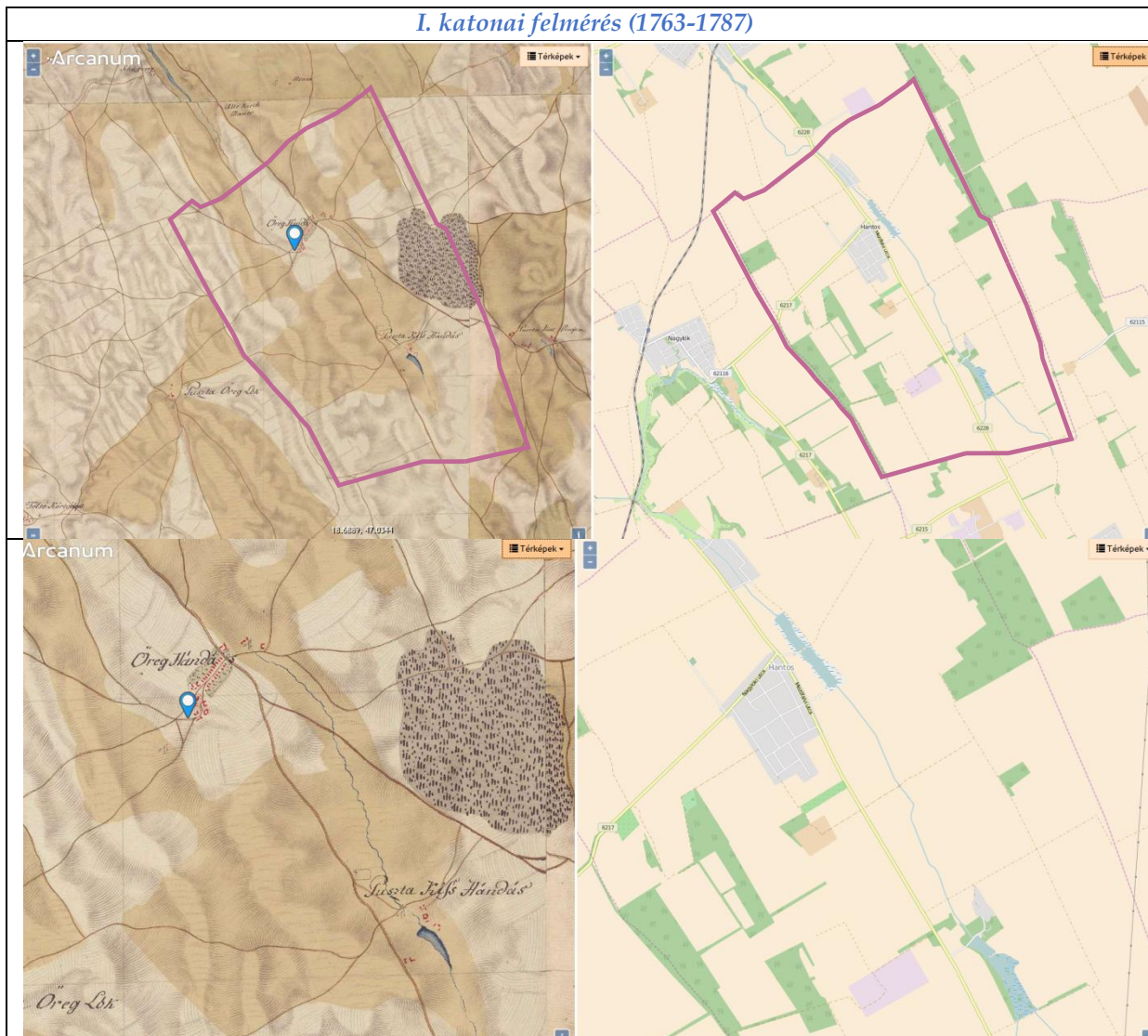

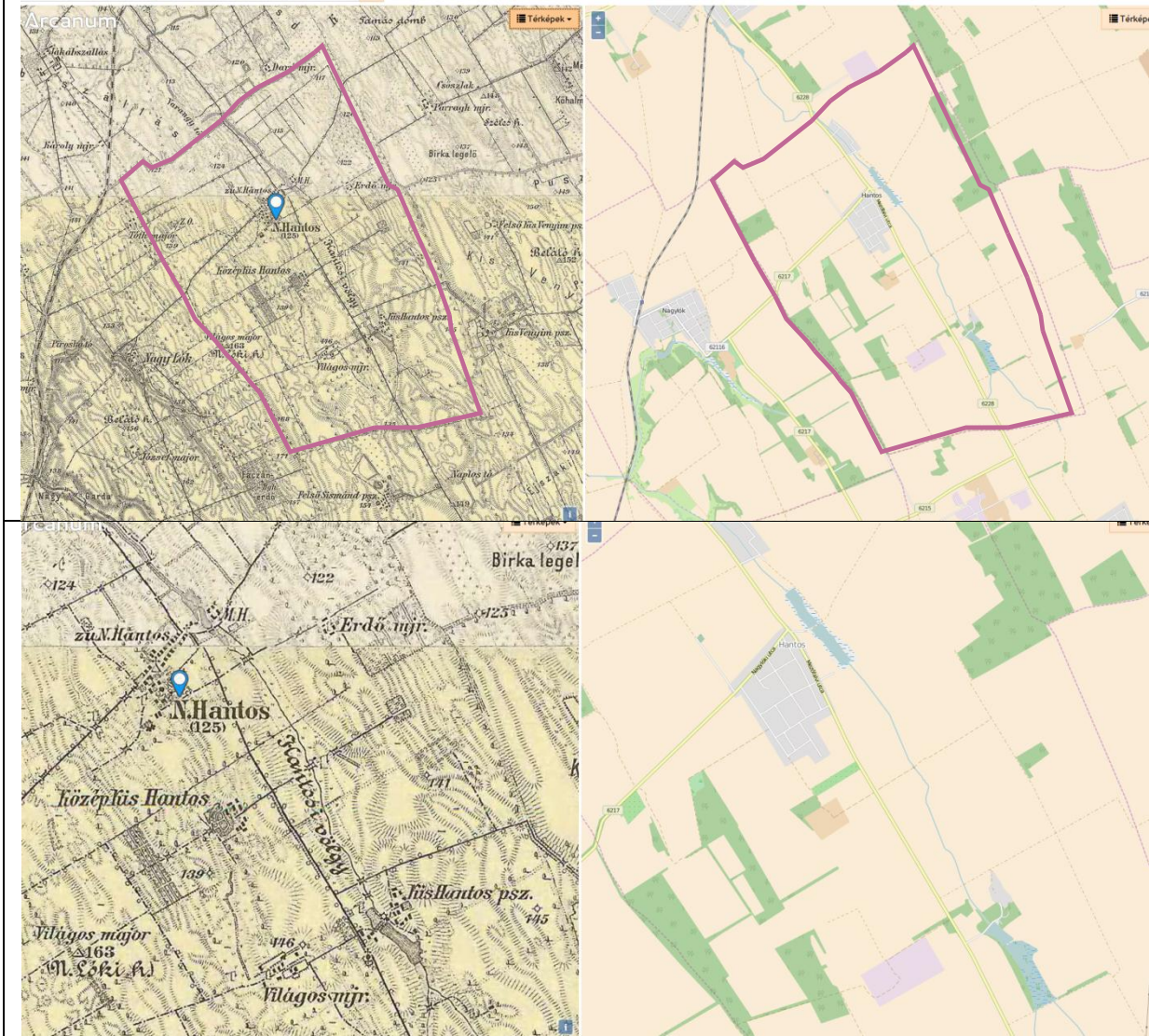
A fentiekben ismertetett történelmi folyamatok és a tudatos településtervezés alakították ki Hantos ma megfigyelhető településszerkezetét, a rajzasztalon tervezett, több utcás falut, amelyben szalagtelkes elrendezés és fésűs beépítés figyelhető meg. A település szabályos szerkezetét csak a volt uradalmi major központja bontja meg, ahol az őspark növényzete még ma is megtalálható, és kellemes környezetet biztosít a megőrzött régi épületekben helyet kapott új funkciók számára.

I. katonai felmérés (1763-1787)

III. katonai felmérés (1869-1887)

Településkép és utcaképek

A rendezett uradalmi falu összképe egy hatalmas, gondozott kert benyomását keltette. Az egész tájat betöltő óriási haszonkertnek a csúcspontja a kastély előterében létesített díszkert, amelynek természetesen megvolt a maga vizuális kapcsolata a környező vidékkel (lásd JAMBOR 2009). A kapcsolat olyannyira erős volt, hogy a kert meghosszabbításaként fákkal szegélyezett reprezentatív allék létesültek egy-egy kirándulóhely irányába.

A katonai felmerések térképszelvényei és a helyenként megmaradt reliktum fasorok arról tanúskodnak, hogy a fákkal szegélyezett egyenes út elengedhetetlen tartozéka volt az uradalmi falunak. Az esztétikai értéken túl a fasor szélvédőként is funkcionált, illetve hozzájárult az uradalom faanyag szükségleteihez is.

A fákkal évezett uradalmi utak felig meddig utcaként is funkcionáltak, hiszen az egyetlen települési egységbe tartozó szórványokat kötettek össze. Igaz, hogy nyáron porosak és hepehupások, esőben járhatatlanok az útszerű utcahálózat sokkal inkább a racionális üzemszervezést szolgálta, mintsem a tényleges településközi, illetve településen belüli kapcsolatokat biztosított. Az út minősége mindenek előtt attól függött, milyen mennyiségű árut szállítottak rajta.

<https://www.google.hu/maps/place/Hantos>

Településszerkezet és területhasználat

A nagybirtoknak nincs valódi központja. Hantoson sem volt. A kastélyok kúriák ugyan kis centrumai voltak a környéknek, de a summások, cselédek zöme nem itt, hanem a környező pusztákon és szőlőhegyeken lakott, dolgozott. A kastélynak, mint irányító központnak sem volt egyértelmű a szerepe. Főként azért nem, hogy a 19. század végétől a piacra termelő nagybirtokon felértékelődött a vasútállomás, mint árueosztó és feldolgozó egység. (Az igazán frekventált pusztai vasútállomások idővel el is váltak az uradalmi falutól. Hantos nem is rendelkezik vasútállomással.)

Az uradalmi falukép alapja, hogy eredendően nem létezett telekrend, amihez az épületeknek alkalmazkodni kellett volna. A majorságokban többféle termelési ág is helyet kapott, ami miatt egymástól viszonylag távol ló-, ökor-, juhálló, magtár, csiraház, gépszín stb. kapott helyet. Közvetlenül a termelést szolgáló épületek mellett helyeztek el a lakófunkciót szolgáló cselédlakokat és az irányítást is ellátó intézői lakokat. A nagyobb központokban mindehhez járult a templom, a plébánia, az iskola, a csendőrszállás, és persze maga a kastély megannyi kiszolgáló melléképületével. A jobbgyi telekrendhez igazodó népi építészettel ellentétben sokkal inkább a kötetlen tájolás jellemezte.

Sajátossága még, hogy az épületek legtöbbje jó minőségű, tartós anyagokból készült, fejlett szerkezeti megoldásokkal, amiből következően az épületek életciklusa jóval hosszabb. Hantos, (Nagyhantos) jelenlegi központja ennek ékes bizonyítéka. A volt kastély épületében jelenleg az iskola működik, míg a cselédlakokban óvoda, az önkormányzat működéséhez szükséges különböző

funkciók kapnak helyet. (Az épületek alól téglából kirakott boltíves jó minőségű pincék kerültek elő a fejlesztés során kiásott alapokkal.)

A külterületek paraszti birtokbavételének rendes menete szerint elsőként a kivezető utak melletti területek telkesedtek. Az utak településképző szerepe általános törvényszerűséget takart. Az első szállások még közvetlenül az utak mentén épültek ki. A modern, okszerű gazdálkodás kialakításával párhuzamosan azonban más beépítés történt 1945 után. Zárt, illetve félig zárt (tanyaközpontos) paraszti települések felépítésére törekedtek, ahol a hét-tíz holdas családi kisgazdaságok intenzív kertgazdálkodást folytathatnak.

Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat

Hantos jellemző településszerkezete a nagyhantosi birtokközpont felosztása során alakult ki 1948-ban, a birtokközpont és a templom környezetében telkeket osztottak ki, ahova a környék lakossága betelepült. A földosztást koordináló Országos Földbirtokrendező Tanács (OFT) a nagybirtok szétszórt majorságai helyett zárt, illetve félig zárt (tanyaközpontos) paraszti települések felépítésére törekedett, ahol a hét-tíz holdas családi kisgazdaságok intenzív kertgazdálkodást folytathatnak, és szövetkezetekbe tömörülnek. Ezt a paraszti kisgazdaságokon nyugvó alapprogram azonban a kommunista hatalomátvétellel aktualitását veszítette. „Az ötvenes években már nemcsak a nagybirtok szórt településrendjét, de a paraszti tanyarendszer egészét fel kívánták számolni.” A szórványok megszüntetése az államhatalom és a nagybirtok alapvető érdeke volt a szorosabb hivatali kontroll igénye miatt. Figyelembe kellett azonban venni azt az igényt is, hogy a majorsági gazdálkodás működése e közben ne csorbuljon. „Ebből következett, hogy az újonnan kimért földek a racionális nagybirtok hézagait töltötték ki, a házhelyeket pedig a települési központtól, majorságtól, sőt sokszor a szőlőhegytől is távol mérték ki.” Ennek köszönhető, hogy szórt szerkezetet eredményezett Nagyhantos telepítési akciója is, mivel Hantosújtelepet minden közlekedési tengelytől távol, a puszták közepén jelölték ki. Problémát jelentett a közlekedési kapcsolat, mindenekelőtt a vasút hiánya.

A szóba jöhető puszták közül a telepítési hivatal azokat igyekezett fejleszteni, ahol már állt egy uradalmi időkben emelt templom, mint Hantason. „A templom településszervező funkciója nem volt tudatos annyiban, hogy a falvasítást nem ezzel, hanem a közlekedési adottságokkal és a földek minőségével indokolták. Ráadásul a házhelyosztási tervek végül mindenhol a faluszélre szorították a templomokat, sőt az ötvenes évek falutervezése tudatosan is igyekezett elhomályosítani a szerepüket.”

Az új falvakat mérnökök tervezték, akik a tömör és áttekinthető településszerkezet érdekében raszteres telekosztást vetettek papírra. A telepes falvak klasszikus alapformája egységes telekméretei miatt alkalmasnak tűnt a házhelyosztások során óhatatlanul felmerülő elégedetlenségek minimalizálására.

„Hantason a raszter közepét az uradalom volt épületegyüttese lyukasztja át, a szélen pedig a valamikori Nagyhantos falu főutcájához kellett alkalmazkodni.”

Az új falvak közösségi tereinek kialakítása nem ment könnyen, de a tervek a települések beépítésre szánt területének 10-20%-át közintézmények számára tartalékolták. Részben a közigazgatási intézmények elhelyezésére gondoltak, mint a községháza, a posta, a tűzoltószertár, az iskola és a templom, valamint az ezekben dolgozó értelmiségiek lakásépítése számára szolgáló telkek, ezeken kívül pedig az egészségügyi és kulturális intézmények, orvosi rendelő, gyógyszerész, valamint a kultúrház is helyet kaptak.

„Az új községekben a középületeket igyekeztek úgy elhelyezni, hogy azok csoportot alkotva hivatali negyedek alkossanak. A központi telkek beépítését csak lazán szabályozták, sőt törekedtek is rá, hogy a közintézmények ne a telekhatáron álljanak, hanem szabadon tájolva, lazítva ezzel a lakótelkek rendeletekkel előírt merevségét.”

Igen szórt szerkezetet eredményezett Nagyhantos–Hantos-Újtelep telepítési akciója. Minden közlekedési tengelytől távol, a puszták közepén épült. Nem csodálkozhatunk azon, hogy nem fejlődött valódi községgé.

A telekosztások méretezését meghatározta, hogy a lakosság többsége önálló gazdálkodást fog folytatni, ugyanakkor az is befolyásolta, hogy az új falvakban fejlett infrastruktúra fog kiépülni. Az első tágas telkeket igényelt, míg a második a fajlagos költségek minimalizálása végett sűrű beépítést,

Az ellentmondó feltételek miatt a lábastelkes kiosztás valósult meg 2000 m²-es teleknagysággal, ami a későbbi szocialista falutervezésben 1000 m²-re csökkent. A megvalósult telekszerkezet 1800-2000 m²-es telkekkel jött létre, amelyeken lassan elkezdődött a megosztás. Ennek köszönhető a hatályos településrendezési eszközökben kialakult településszerkezet, illetve a meghatározott legkisebb telekméret a falusias lakóövezetben.

Beépítési mód és épülettípusok

A telekhasználat összefüggésben kialakult beépítési mód az alkalmazott épülettípusokkal települési karaktert meghatározó tényező.

A telket az utcától a férfiak által font vesszőkerítés választotta el, de gyakran az utca felől nem is volt kerítés.

A beltelkek hagyományos elrendezése a következő volt: az utca vonalára merőlegesen állt a lakóház, mögötte kis távolságban a sertésól, az udvar végén, az utcával párhuzamosan a csűr, amely elválasztotta az udvart a gyümölcsös – és veteményeskerttől. Az istállót általában a lakóház végébe építették.

A belterület hagyományos településrészeit az oldalhatáron álló, oromfalas, nyeregtetős, utcavonalra merőleges épülettömeeggel megjelenő földszintes beépítés jellemzi. A legkorábban kialakult településrészekben a beépítés előkert nélkül jött létre, az épületek oromfalai a kialakult utcakép meghatározó elemei. A település jellegzetes beépítési karakterét - az oldalhatáron álló oromfalas, nyeregtetős lakóépületeken túl az azoktól független épületként, az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetővel kialakított gazdasági épületek, melyek az utca felől elzárják a lakóudvart a gazdasági udvartól. Így a keskeny lakóépületek és a helyenként kialakult mély telkek ellenére a beépítés az utca felől viszonylag zárt képet ad. A keresztcsűrök a településen a mai napig fennmaradtak néhány helyen.

A település fejlődése során a beépítési mód kisebb változásaként regisztrálható az előkert megjelenése, először csak jellegtelen formában, a fésűs beépítés velejárójaként. Oldalhatáron álló, oromfalas, nyeregtetős beépítésű területeken jellemző az előkert nélküli, ill. a kisebb előkerttel kialakított beépítés keveredése.

A XX. sz. telekrendezéseit követő beépítéseknél az előkertes beépítés vált általánossá. Az előkerteken túl jelentős változást jelent a nyeregtetős, oromfalas épületek helyett a kontyolt nyeregtetős és a sátoztetős épületek megjelenése. A szélesebb telkeken a lakóépület szélessége is növekszik, a melléképületek a lakóépülethez csatlakozva, a telekhatárra kerülnek.

Az épületek tömegében, a tetők formájában, az előkertek méretében bekövetkezett változások mellett is, az alapvető beépítési karakter, az oldalhatáron álló beépítési mód a mai napig jellemzi a települést. Ettől eltérő, - szabadonálló - beépítési mód szerint beépült telkek nincsenek.

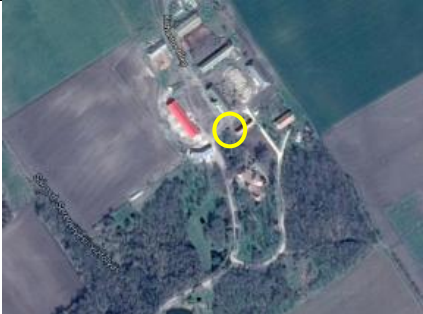

Védettségek: régészeti és műemléki egyedi és területi, világörökségi

A településen műemlék illetve a műemlék sajátos tárgyai nem találhatók a településen. A településen jogszabály szerinti besorolású műemléki terület, történelmi táj, műemléki jelentőségű terület, műemléki környezet sem található.

A település nem érintett a hatályos területrendezési tervekre vonatkozó jogszabályok alapján Világörökségi és világörökségi várományos területtel. Nemzeti emlékhely és jelenleg helyi védelem alatt álló építmény sem található.

Védendő értékek és egyedi tájértékek

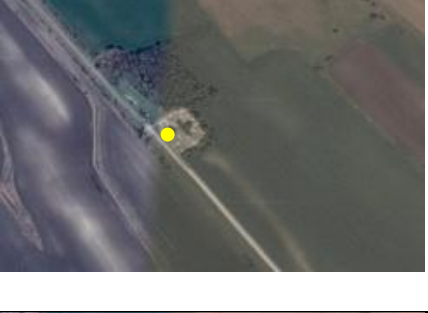

Az egyedi tájértékek tovább gazdagítják a település örökségét. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (3) (4) és (5) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző olyan természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténelmi, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Ezeknek az értékeknek gyakran „csak” a helyi közösségek számára van jelentősége, mint például a népi vallásosság táji megjelenéseként egy-egy kőkeresztnek vagy a korábbi tájhasználat emlékeként egy-egy gémeskút, borospincének.

	Kúria - Kishantos telep		
	Kúria bejárat előtti 2 db harangláb, jobb és bal oldali felhajtó mellett - Kishantos telep		

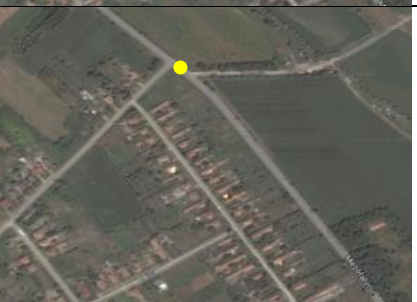

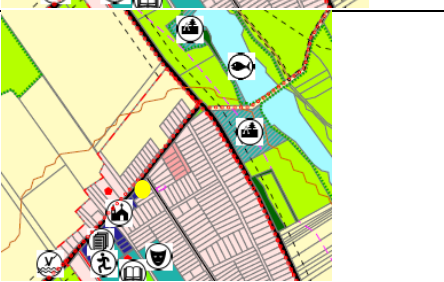
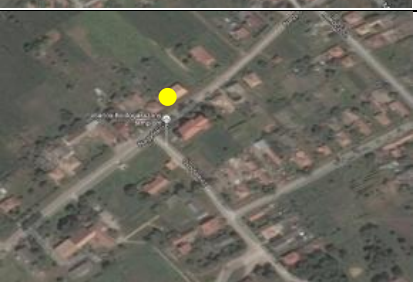
	<p>Kúria sétány melletti oroszlános pad tartó lábak, 2 pár - Kishantos telep</p>		
	<p>Kúria történelmi kertje - Kishantos telep</p>		
	<p>Horgásztó - Kishantos telep</p>		
	<p>Feszület a Kishantos telepi temetőben - Mezőfalvára vezető út mellett, annak dél-nyugati oldalán</p>		

	<p>Kishantos telepi temető – Mezőfalvára vezető út mellett</p>		
	<p>Felhagyott temető a Mezőfalvára vezető út északkeleti oldalán</p>		
	<p>Kripta és emlékmű a felhagyott temetőben a Mezőfalvára vezető út északkeleti oldalán</p>		
	<p>Feszület az erdőben a gazdasági terület mellett vezető úttól mintegy 20 m-re, a bodzaültetvénytől, mintegy 200 m-re mellett</p>		

	<p>Bodzaültetvény</p>		
	<p>Fásított mezsgyesáv - só út?</p>		
	<p>Magtár - Ady út-Dózsa Gy. út által bezárt telken</p>		
	<p>Hantosi temető fekete fenyői</p>		

	<p>Felhagyott temetőrész hantosi</p>		
	<p>Fa feszület a hantosi temetőben</p>		
	<p>Régi síremlékek a hantosi temetőben</p>		
	<p>Hantostelep utcaképe - Hantostelep</p>		

	<p>„Makkfásor“: Vadgesztenye fákból álló mezsgyesáv, valamikori kettős útfasor. Sót?</p>		
	<p>Feszület - Hantostelep, Hantostelepre bevezető út és a Hantostelepi út kereszteződése</p>		
	<p>Artézi kút - Hantostelep, Hantostelepre bevezető út és a Hantostelepi út kereszteződése</p>		
	<p>Hantostelepi temető</p>		

	<p>Fa feszület a hantostelepi temetőben</p>		
	<p>Települési feszület a Nagylóki út és a Sárosdra (és Mezőfalvára) vezető út kereszteződésében</p>		
	<p>Települést jelző növénykiültetés a település nevének feliratával a Nagylóki út és a Sárosdra (és Mezőfalvára) vezető út kereszteződésében</p>		
	<p>Felhagyott parókia a Nagylóki út északi oldalán a róm. kat. templommal szemben</p>		

	<p>Sarlós Boldogasszony római katolikus templom</p>		
	<p>Római katolikus templom melletti (Nagylóki út) 4 db egyedből álló vadgesztenye fasor</p>		
	<p>Autóbusz váró(k) (részben a volt parókia lebontott melléképületének tégláiból építve</p>		
	<p>Iskola, egykori kastély épülete</p>		

	<p>Volt kúria cselédházaikhoz tartozó pince</p>		
	<p>Iskolakert, volt kúria történelmi kertje</p>		
	<p>Hantosi újszülöttek parkja - Volt kúria parkjának egy része</p>		
	<p>Művelődési ház első terében a hantosi régi téglából kirakott lábazata</p>		

	<p>Trianoni emlékmű – Polgármesteri hivatal előtti tér Nagylóki út Óvoda köz által határolt területen</p>		
	<p>Kishantoson lévő gazdasági épület - I.</p>		
	<p>Kishantoson lévő gazdasági épület - II.</p>		
	<p>Tehenészet épülete Középhantoson</p>		

	<p>Középhantosi tehenészet előtt lévő ezüstoffenyő fasor</p>		
	<p>Hantostelepi lakóház (Hantostelep 26.)</p>		
	<p>Hantostelepi lakóház (Hantostelep 26.)</p>		
	<p>Tulipános kerítés és ablak - Hantos-telep</p>		

4. Megőrzendő értékek

Épületek, építmények, anyagok, formák

A természeti adottságok miatt a településen hagyományos építőanyagok földközeli. A történeti korokban épült közintézmények, igényesebb lakóépületek (kúriák és nagybirtokosok házai) téglából épültek. Ezek közül sajnos nem maradtak emlékek.

A kereskedő gazdagabb családok, a tehetősebbek, a parókiák épületei sem épültek mindig kőből, téglából, de historizáló stílusukkal a kúriák, kastélyok építészeti hangulatát kívánták hangsúlyozni, és sok esetben befordultak az út felé, párhuzamos tetőgerinccel lettek kialakítva. Általában a középső traktus tartalmazza a bejáratot, aminek (formájában) díszített, vakolt oromfala a befordított tető elé nyúlik.

A kevésbé tehetősebbek lakóépületei vályogból, vályogtéglából, kevés faanyag és sok nád felhasználásával készültek. Az épületek külső kialakításához, vakolatának színezése, vakolatarchitektúrájának kialakítása hagyományosan is egyszerű a településen.

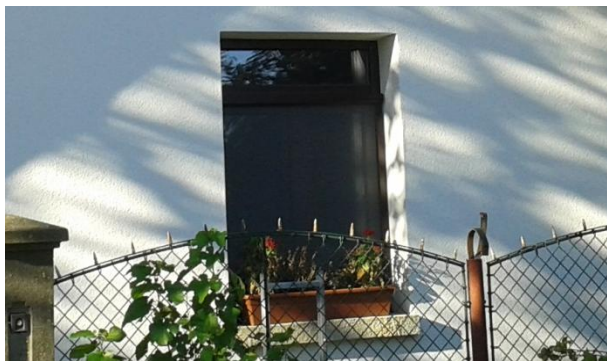
A dunántúli tűzfalas építkezés, a Mezőségben mentes a túlzott díszítéstől és erős színek használatától. Ebből számos szép példa maradt Hantoson. Különösen a hagyományos homlokatképzési elemek esetében. Ezt a hagyományt több később épült kőporos vakolatú házon is megvalósították.

A tetőidom éppen túlfut az oromfalon, melyet finom, a homlokzat alapszínével megegyező, karakteresen elkülönülő oromfaldísz található. Az íves, geometrikus formák falmező kerületén és a jellemző kettős padlásablak körül találhatóak. Csak néhány esetben található plasztikusan díszesebb oromfal, amelyekre azonban a ugyanúgy jellemző a visszafogottság és az egyszerűség. Ez utóbbiak a „kuriális építkezés” emlékei, amelyek a kis- és nagykúriák címermezős oromzatú háztípust idézi.

A túldíszített épület inkább zavaró a nyugodt, tiszta településképben. A településtől idegen a faburkolat főépületen való használata, ezt kizárólag másodlagos szerkezetek esetében jellemző a történeti épületállományban.

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A külvilág felé nyitás mindig meghatározó elem. A hagyományos nyílászárók sem azonosak, sok esetben még stílusban és mennyiségben is eltérőek, de arányaikban azonosságot hordoznak.

Az egysoros háztípusra jellemző nyíláskialakítás jól megfigyelhető: két szárnyú, jellegzetesen két vagy három osztatú ablakokkal, az utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással. Redőny helyett belső, tömör fa spaletta volt hagyományosan jellemző. A külső spaletta csak később került az ablakokra, amit az Alföld építészeti hagyományai szerint díszítettek, faragtak.

A tornác alatt, vagy az utcai homlokzaton egyszerű kialakítású, faszervezetű bejárati ajtó(k) található. A nyílások kereteit, tömör részeit díszítették faragással, vagy csak festéssel.

5. Adottság

Hantos szerencsésen nagyon széles utcákkal rendelkezik, amit javasolt kihasználni. Széles zöldfelületei alkalmassá teszik fasorok telepítésére, akár sétányok, kerékpárutak kialakítására is. Több utca alkalmas 2x2 fasor telepítésére is. A fák telepítésének természetesen a közművek telepítettsége korlátot szabhat, de közterület alakítási terv készítésével a klímaváltozásra való felkészülésben sok fa ültetése segíthet. Igaz ugyan, hogy ősszel mindenki bosszankodik a lehulló termések és levelek eltakarításának feladatai miatt, de nyáron a hőségben mindannyian szeretnénk, ha csak a pár perc sétára lévő munkahely, vagy üzlethez is árnyas fasor vezetne, ha buszmegállót lombkorona védené a tűző naptól, vagy ha bárhol parkolhatnánk a fák árnyékában. Eleink nemcsak az utcákat, hanem a telkek, mezsgyék, tanyák határát is védték a széltől, portól, naptól a fasorokkal. A dülő és hajtó utak mellé is fákat ültettek, hogy védjék magukat és állataikat a perzselő naptól.

6. Építészeti útmutató

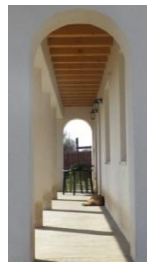
Hova, hogyan, miként. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások.

Hantos olyan település, amely vidéki, falusias jellegét már ötvözi a városias lehetőségek világával. Jó levegőjű, laza kertvárosias jellegű falu. E jellegének megőrzése fontos, ezért a beépítések sűrűségének növelése kerülendő. A beépítéseket tagoló növényzet, a közterületek, terek valamint az újabb lakóterületeken a magánkertek fásítása fejlesztendő.

Hantosnak az egyik sajátos adottsága, hogy két faluközpontja van. A szolgáltatások a két központban koncentrálnak, egyéni arculatuk kialakítása korunk feladata. A faluközpontok új intézményei és felújított épületei a bontakozó arculat fontos elemei. Hantos területén sok a helyi építési hagyományok elemeit őrző régi épület, de azok, amelyek még egészében őrzik azt, romosak, felújításuk szinte gazdaságtalan. De a felújított épületekben, még visszalopható a hagyomány újabb felújítás, bővítés alkalmával.

A két templom, egy-két parasztház, néhány épített emlék. Ezek megőrzése, jellegükhöz illő harmonikus újítások a település szellemének folyamatossága miatt kívánatos.

A településrészekre kidolgozott ajánlások a fenti szempontoknak megfelelően, és a jó példát jelentő épületek, épített közterek építészeti minőségére támaszkodva határozzák meg a település arculati fejlődésnek irányait, követelményeit.

7. Faluközpont , Falu és Kertvárosias lakóterületek

Anyaghasználat, színek

Hantos központjában fel-feltűnik a natúr téglaburkolat az épületeken, akár a teljes homlokzatra kiterjedően, akár a homlokzat tagolásaként vakolt falfelületek mezőit keretezve vagy párkányokat kiemelve. A téglá alkalmazásnál is figyelni kell arra, hogy a falusias jelleg a finomabb textúrákat kívánja: a fegyelmezetten rakott, fugázott, sima felületet adó burkolat az ideillőbb, a nagyon mély fugával rusztikus felületet adó téglaburkolat nem javasolt.

A színét tekintve az égetett agyag téglá bármilyen természetes színe megfelelő. A fehér színű homoktégla azonban Hantoson idegen, ezért kerülendő.

Az épületeken a vakolt homlokzati felületek kialakítása teljesen megfelel Hantos karakterének. A vakolt felületek színezése során a világos színek javasoltak, a fehérnek a földszínek (sárga, barna, vörös, szürke) fele hajló árnyalatai, a rikító, élénk színek kerülendők, a kék, lila es a zöld színű vakolat a házon semmiképpen nem javasolt.

Az épületek homlokzatain a faburkolat csak körültekintéssel és választékos módon alkalmazható: egyes fa épületszerkezetek megmutatásnak formájában (fedélszék látszó részei, széldezkák, korlátok, alátámasztások), vagy egy kisebb homlokzatfelület burkolása a tömeg tagolása érdekében (oromrész, kiugró épületrész), de semmiképpen nem ajánlott a teljes épület fahomlokzatú kialakítása.

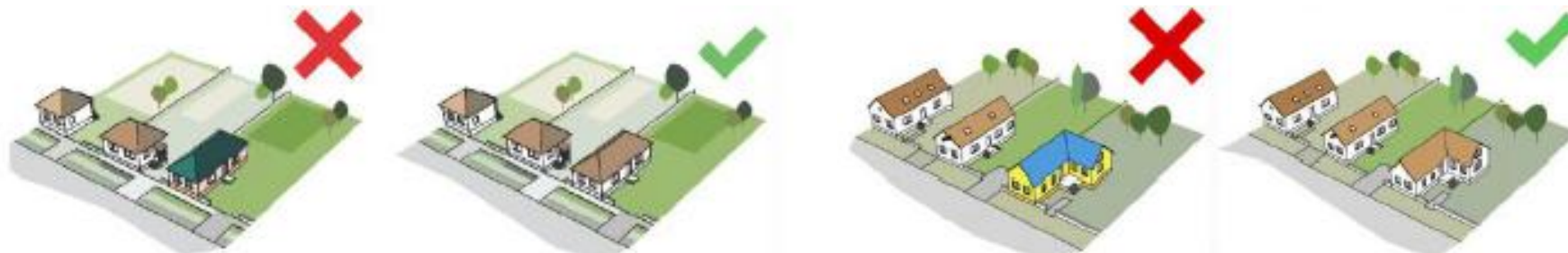

A természetes kő használata az épületeken megmunkált kőtáblák, burkoló elemek formájában és csak a homlokzat tagolása mértékéig javasolt. A rusztikus terméskő alkalmazása nem javasolt. A kortárs építőanyagok, acél, beton, üveg

alkalmazása a napjainkban kiépülő faluközpontban jó kifejező eszköz lehet, de ebben az esetben a tömeggel való illeszkedés, a homlokzat arányainak hagyományos alakítása kell, hogy kapcsolatot jelentsen a hagyományos települési szövettel.

Hantosan a háztetők héjazata hagyományosan égetett cserépből készül és ennek megtartása továbbra is javasolt. A hagyományos cserepes fedést álcázó táblás fémlemez fedés a 'Faluközpontban' és a hagyományos beépítésű utcák, elsősorban a 'Falú'-Hantostelep esetében nem javasolt. Egyéb településrészen a fémlemez fedés alkalmazása esetén a héjazat színe csak a szürke és barna árnyalatai lehetnek, egyéb színezés nem javasolt.

Az utcára merőleges, tetőtérbeépítéssel készült épületek esetében a nyílászárók és a homlokzat visszafogott díszítésével lehet az épületet a településképbbe illeszteni. Ha a nyílászárói arányosan jelennek meg a homlokzaton, visszafogott, de jellegzetes díszítésekkel. A tetőtérbeépítés során az oldalsó tetősíkokat megbontó tetőfelépítmények kerülendők és a pasztell színvilág is jól illeszkedik. Ha a kerítés oszlopai illeszkednek az épület vakolt felületéhez, a harmónia növelhető még tömör, tvagy majdnem tömör kerítés esetében is.

Forrás: Térstúdió

Forrás: Z500Hungary

Zöldfelületek, térburkolatok és terepalakítás

A faluközpont közterületein fontos, hogy minden feleletről döntés szülessen, hogy mi a szerepe. Ne legyenek kikopott növényzetű poros részek, hanem a kapcsolatteremtő, átjárást biztosító járda es a megállásra ösztönző teresedések burkolt felületei mellett a fenntartás szempontjaiból is helyesen meghatározott zöldfelületek, (nem túl elkeskenyedő, nem túl meredek, nem a kanyar levágásában kikopó....) árnyékot és szükség szerint térfalat adó növényzet jelenjenek meg.

forrás: Pronaturakert

forrás: <http://hungarianprovence.blogspot.hu>

A vízarchitektúrában a kevésbé hivalkodó, visszafogottabb megoldások illenek a község köztereire, parkjaiba akár természetyszerű tavacskáról, akár ivókútról, csobogóról, vagy szökőkútról is van szó.

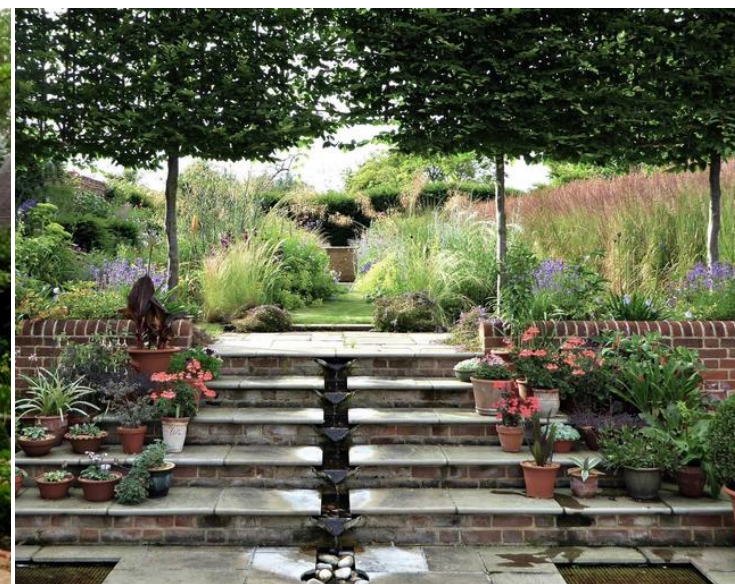

A faluban lehetőség a széles utak meglévő zöldfelületeinek közművek által engedett fásítása, illetve sétányként való kialakítása. A településre be- és kivezető főutak, vagy árnyas sétányok, vezeték alá való, vagy szűk utcák keresztmetszetéhez illő fásításra van megoldás, megfelelő faj vagy fajta. Oszlopos formájú, vagy nyírás nélkül is gömbkoronájú fát, csüngő ágú, vagy a vándort gyümölcsével segítő fát javasolt nemcsak a központban, hanem Hantos minden utcájában. Illatos virágával, látványos termésével,

vagy bordó levelével díszítő fasorok nemcsak egyedivé teszik az utcákat, és a települést, hanem egységet teremtenek településrészek, belterületek és külterületek között.

Hantoson a terep közel sík vagy kislejtésű, de kiterjedtebb területeken a szintkülönbség már érzékelhető. A szintkülönbségeket érdemes kihasználni a terek tagolására: a rézsút, támfalat úgy kell elhelyezni, hogy az egyes térrészek lehatárolását, térélményét segítse.

Közterületi építmények, pavilonok, szobrok, szökőkutak

A faluközpont közterületein az egységes karakter és anyaghasználat alkalmazásával kell segíteni a „kisvárosias” jellegű terek kialakítását. A hagyományos építőanyagok közül elsősorban a natúr téglá, bontott téglá alkalmazása ajánlott, kő esetén pedig a megmunkált táblás kőszerkezetek.

A Mezőségben, ahol a fát nagyon megbecsüölték, kevés a fát alkalmazó építési hagyomány. E miatt Hantoson a fa szerkezetek alkalmazása elsősorban kortárs felfogásban javasolható: funkcionális, szerkezetszerű, egyszerű fa árnyékoló tetők, pergolák, utcabútorok formájában. A kortárs építészeti formavilág meghívása a faluközponti terekre egybecseng azzal, hogy ezek a terek most születnek, korunk alkotásai lesznek. Ezért a modern építőanyagok megjelenése is támogatható illeszkedő módon, például az igényesen zsaluzott natúr beton.

A köztér berendezési tárgyai (buszvárók, tájékoztató táblák, hulladékgyűjtő, pad, ivókút stb) esetében az üveg és az acél alkalmazása a városias arculatot erősíti, ezért javasolt a visszafogottabb kialakítású népies ácsszerkezet, vagy falusias jellegű fabútorok alkalmazása. Kerülendők a hegyvidéki építési minták, az átlós farácsok, a rusztikus terméskő támfalak.

A téglából épült buszvárók, pihenők, kutak jó példája a települési arculat egységesítéséért tett első lépésnek.

Hantoson kevés a műalkotás, de a néhány meglévő értékes dísz a falunak is, minőségi színvonalat irányoznak a térkialakításokra és a későbbi falu egyéb pontjain kihelyezendő műalkotásokra is, amihez magának a térnek és a szobrok környezet alakításának is fel kell nőnie.

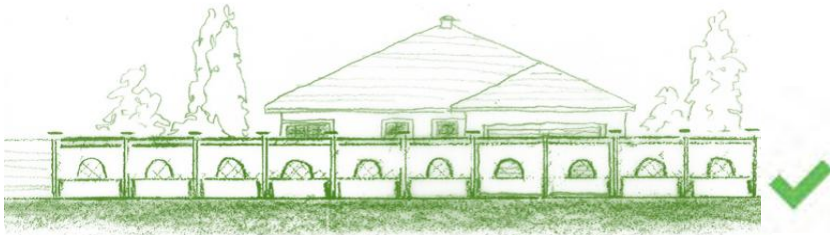
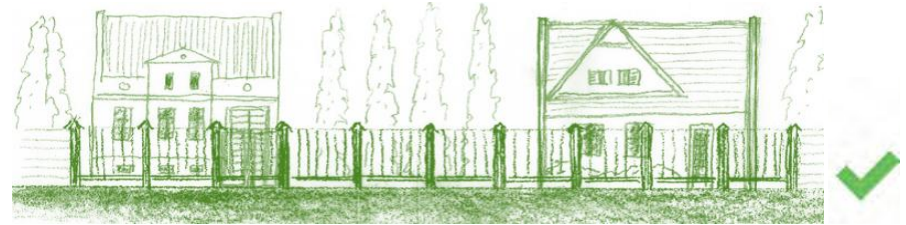
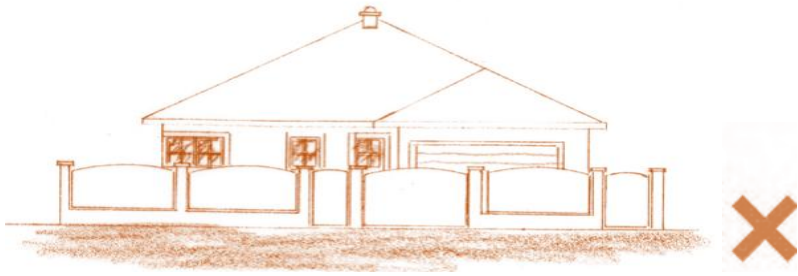

Kerítések

Funkcióját tekintve legyen az magán kerítés, ipari kerítés, elsődlegesen védelmi funkcióval bír. Elhatárolja az építményt és annak udvar részét a külső, közös, vagy közterülettől, és a szomszédoktól. Egyfajta magánszférát biztosít. Ezért fontos az esztétikus megjelenés, az épület és kert hangulatához ÉS az utca képéhez illő stílus.

A községben a hálós, az élő, vagy vízszintes osztású fa, fém, vagy tömör kerítés mellett a függőleges osztású kerítés található meg többségében. Egységes, arculatot meghatározó kerítéstípus nem határozható meg. A változatos szerkezeti kialakítás mellett az anyaghasználatban az átláthatóságban és magasságban is jelentős eltérések találhatók. A leggyakoribb kialakítás az áttört oszlopos kerítésfajta, lábazattal kialakítva. Ezért a településközpont részein a részben áttört kerítések kívánatosak, tömör és nem átlátható megoldások kivételesen – pl. rálátás védelem, vagyonvédelem esetén – indokoltak. Ez utóbbi esetben az „erőd” falszerű megjelenés nem illik a településképbbe, ezért elsősorban téгла, és faanyag alkalmazása kívánatos. Lehet pl. téгла oszlop, és lábazat tömör fa kitöltő mezővel.

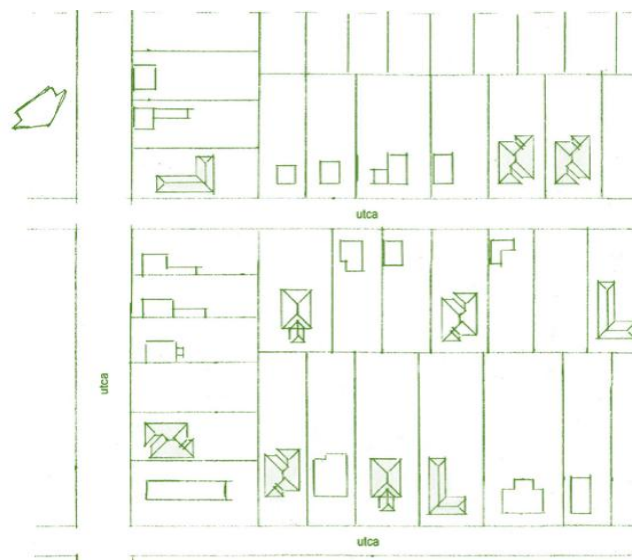
Telepítés

Az eredeti egy utcás Falu lakóházai hagyományos rendben az oldalhatáron álltak, a fésűs beépítés szép példáját mutatták. Az épületek többnyire a hosszú oldalukkal illeszkednek az oldalhatárra, így déli homlokzatuk előtt megfelelő méretű kert alakul ki. A legtöbb ház előkert nélkül az utcavonalon áll es hagyományosan oromfalas homlokzattal néz az utcára.

Meglevő épület bővítése, átalakítása eseten is az utcára kontyolt tetővel érkező épületnek az oromfalassá alakítása javasolt. Az ilyen átalakításnak megvan az az előnye is, hogy tetőtérbeépítés eseten nagyobb tér alakul ki es ablak is nyitható a tetőtéri szoba számára.

Ezek közé ékelődtek az utcával párhuzamos gerincű új épületek, és a szabadon álló épületek.

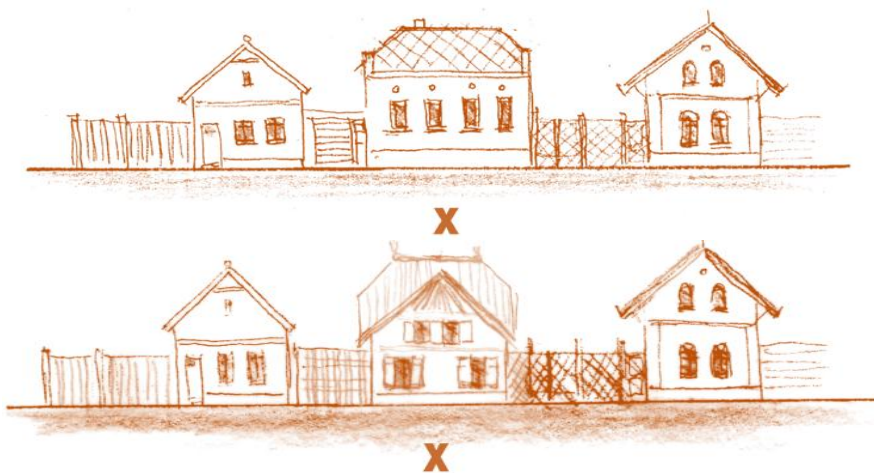
Az oldalhatáron hosszanti oldalával álló épület az utcavonaltól mert 5 méter távolságon túl keresztzárnyal bővíthető, de a keresztzárny tömege ne legyen nagyobb, mint a hosszanti főtömeg. A keresztzárnyal bővülő épületben a családi házak tágas közös terének igényei kielégíthetők.

Meglévő épület

Új épület

Meglévő épület

Meglévő épület

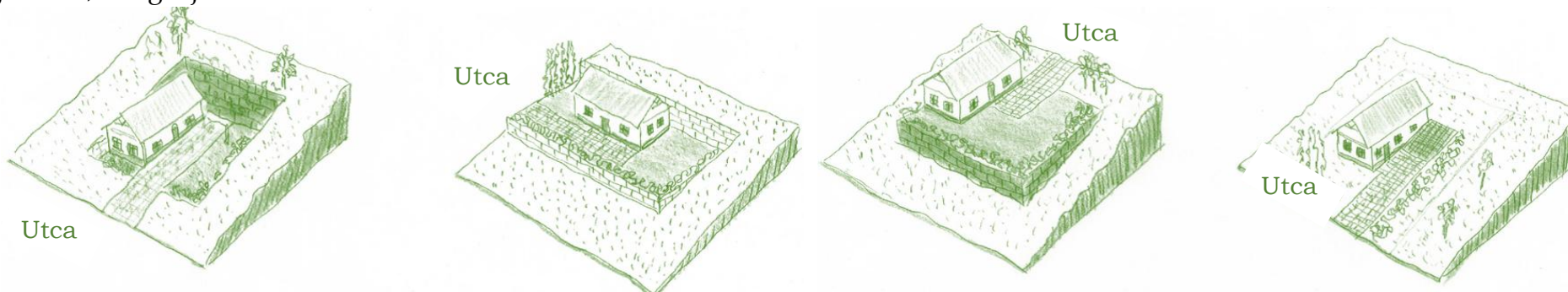
Új épület

Meglévő épület

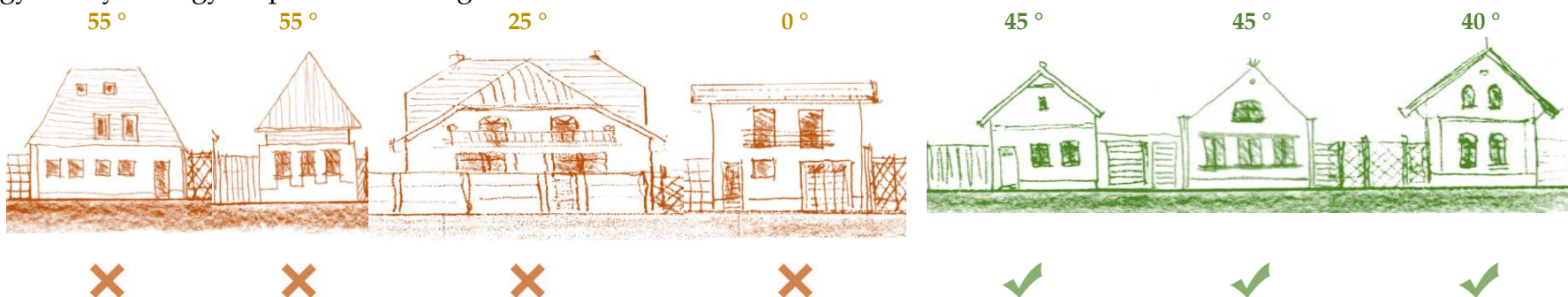
Terepalakítás

Hantosan a terepalakítás fontos szempont. Szinte sehol sem található vízszintes telek. A vízvezetéskor figyelni kell arra, hogy az eső és öntözővíz ne az épületre folyjon. A szomszéd telkek vagyonszükséglete érdekében az esővizet lehetőleg maximálisan a saját telken elszikkasztva a helyben tartás szükséges nemcsak az építési előírások betartása érdekében, hanem a kert vízháztartásának javítása, az éghajlatváltozásra való felkészülés érdekében is.

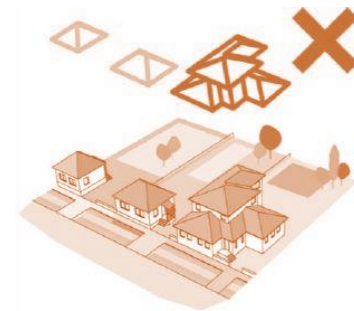
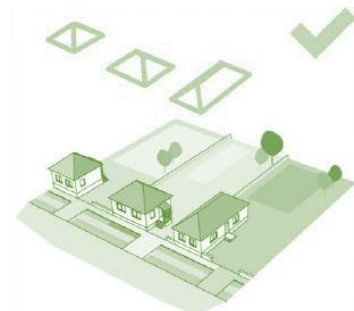

Tető

A teljes közigazgatási területen javasolt új építés esetén a tetőgerincet az utcára merőlegesen kialakítani, illetve a tető hajlásszögét a hagyományos magyar építészetnek megfelelően $30-45^\circ$ között kialakítani.

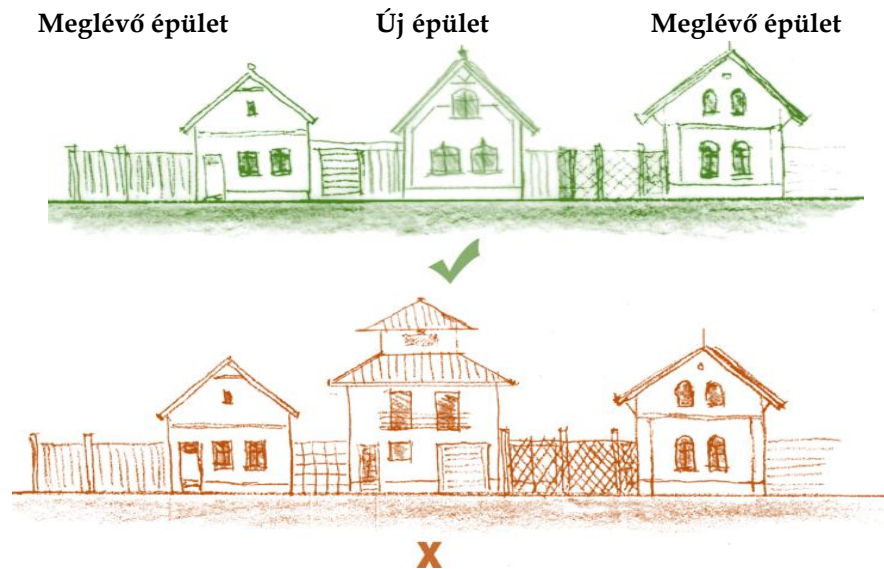
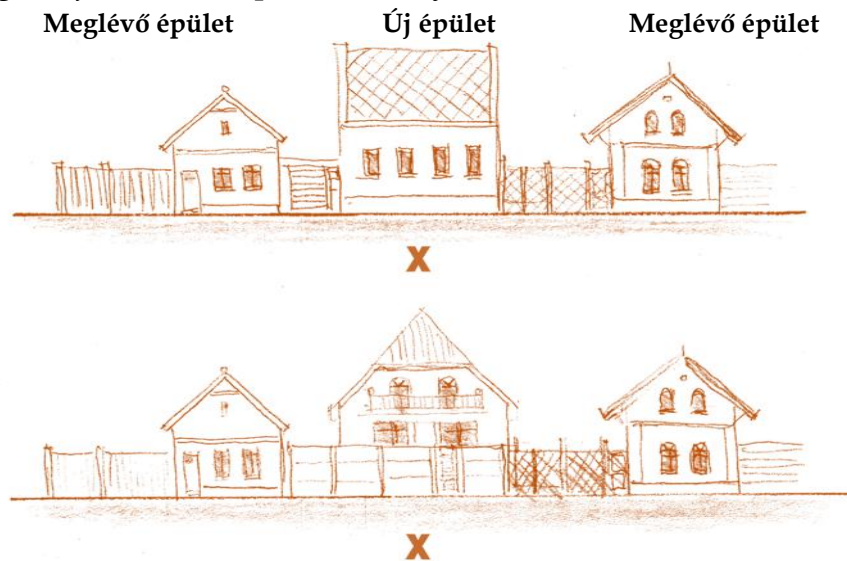

Javasolt a sima oromfalas tetőszerkezet kialakítása, de a félig kontyolt, vagy kontyolt tető sem elvetendő. A bonyolult tetőformák kialakítása kerülendő.

Magasság

A falusias és kertvárosias lakóterületeken az épületek jellemzően földszintesek, de újabb épületek esetében a tetőtér is beépül, vagy plusz szint is kialakításra kerül. Javasolt a mikrokörnyezethez való alkalmazkodás, a jelentős magasságbeli eltérés a harmóniát megbontja, zavaró képet eredményez

Nyílászárók

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt.

A megkülönböztetett hagyományostól eltérő karakterű épülettípusok nyílászáróikban is eltérő képet mutatnak, mely sajátosság megőrzése közös feladatunk. Az egysoros háztípusra jellemző nyíláskialakítás jól megfigyelhető: két szárnyú, jellegzetesen két vagy három osztatú ablakok, utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással. Lehetőség szerint ezek visszaállítása javasolt modern változatban ott, ahol a régiek kicserélésre kerültek és arányaiban jelentősen eltérnek az eredeti ablakoktól. Az épület fő homlokzata az épület arca is egyben. Ha egy rajzolt arcra csak egy szem, vagy túl nagy száj kerül, azonnal érezni az aránytalanságot, ami javításra ösztönöz. Redőny helyett belső, tömör fa spaletta volt hagyományosan jellemző, ezek újrahasználata is javasolt. Szintén – lehetőség szerint – javasolt a fa, vagy fa utánzatú nyílászárók használata.

A hajlított (L vagy U alakú) ház esetében az utcai homlokzaton három, vagy négy egyenletesen elosztott ablaknyílás található. Az ablakok nagyobb méretűek, mint az egysoros háztípus esetében. Két szárnyúak, három vagy hatosztatúak. Gyakran díszes részletekkel és kőkerettel, kiemelt párkánnyal rendelkeznek. Az ajtók esetében gyakori a magasított nyílászáró használata, ami jellemzően csak egyedi méretben készíthető el.

A „kockaházak”-on, a manzárd tetős épületeken az utcára néző ablakok két és egy szárnyú, osztatlan részből állnak. Ezen épületek átalakítása a település arculatához való igazítása minden épület esetében külön építészeti megoldást kíván.

<http://paraszthaz.hupont.hu/>

A mai lakóházakon a fa szerkezetű ablakok mellett megjelentek a fém és műanyag nyílászárók is. Törekedni kell a környezetben megvalósult jó példák követésére, de a helyes arányok minden épület estében mások, ezért javasolt szakemberrel konzultálni átalakítás előtt.

Új ház építésekor érdemes megismerni a környezetet a tervezővel együtt, hogy a leendő otthon belesimuljon a környezetbe, és gazdagítsa a települést, az utcaképet.

Középületek funkciójához igazodó méretű és formájú ablakok kerüljenek beépítésre. Az ablakok keretezése mindig is hangsúlyos eleme volt a homlokzatoknak. Közegészségügyi, oktatási és szolgáltató funkciójú épületek estén a hosszított nyílászárók modern megfogalmazásban is visszaidézhetők

Tornácok, verendák

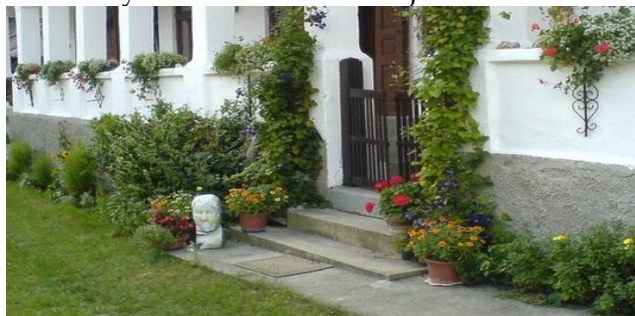
A hosszúházak jellegzetessége a tornác, mely nemcsak az oszlopos díszítés miatt alakult ki az építészetben. Sajnos sok tornácos épület esett áldozatul az épület bővítésének. Pedig lehet egy meglévő épületet úgy bővíteni, hogy az alapvető karakterek megmaradjanak, de az elvárt kiegészítésekkel legyen kompakt. De lehet teljesen mást megvalósítani. Ha egy tornác beépül a ház elveszti a karakterét, az egyensúlyát. Féloldalasan sutává válik. Különösen, ha a tetőszerkezet is elvállik. Szép lenne visszaállítani a faluban az összes tornácos házat eredeti állapotába, de legalább a meglévőket javasolt megtartani, felújítani, és a bővítést más módon megvalósítani. A tornác nemcsak karaktert ad az épületnek, nemcsak hagyományt őriz, hanem nyáron árnyékol, hűvösen tartja az épületet, télen viszont betessékeli a napfényt. Új épület esetében tornác kialakításával tovább vihető a számtalan előnyt nyújtó hagyomány, amely különösen aktuális a klímaváltozásra való felkészülésben.

Javasolt ihletet meríteni a régi épületek megoldásaiból.

Elő- és oldalkertek

Az előkert a háziak bemutatkozása. Az a hely, amellyel jó benyomást kelthetünk, kellemes hangulatot teremthetünk azok számára, akik belépnek az udvarra. Hagyományos oldalhatáros beépítéseknél megmaradó keskeny oldalkertben célszerű a gépkocsinak csak a kerék nyomvonalán burkolatot építeni, vagy szórt burkolatot alkalmazni, így lehetőség marad növényeket ültetni. A tornác mellett, vagy a szomszéd ház oldalfala mellé ültethetünk alacsonyabb cserjéket vagy évelőket, a gépkocsi árnyékolására egy alacsonyabb növésű fa is megfelelő. A tornácot árnyékolható kúszócserjékkel.

A kerti építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva készüljenek. A pergolák, növényrácsok, gépkocsi beállók, kukatárolók kialakíthatók favázis szerkezettel is, a nyílászárókkal harmonizáló színezéssel.

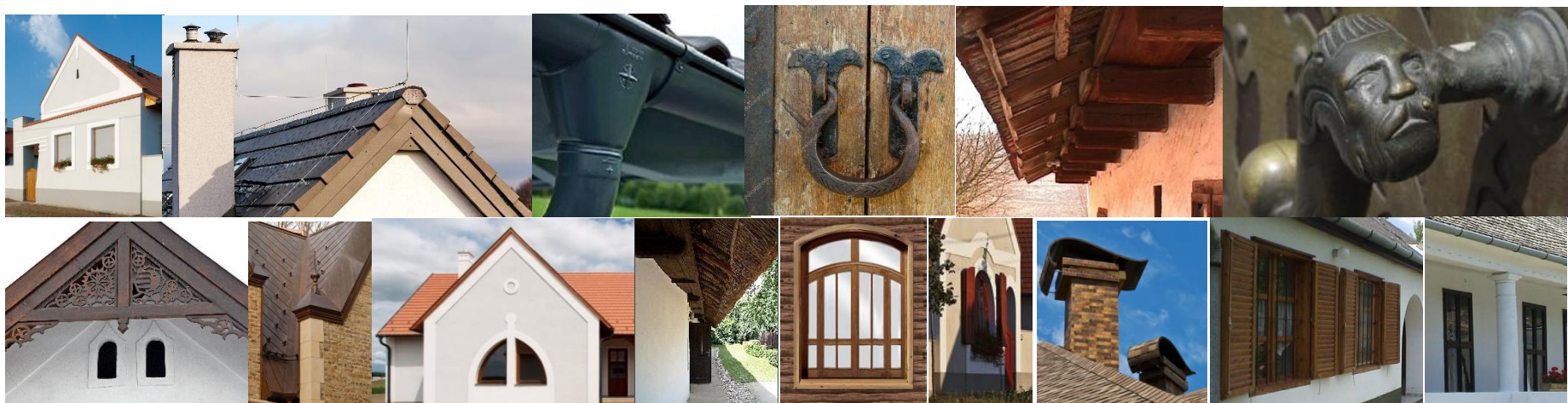
Hátsókertek

A hátsó kertben még hangsúlyosabb, hogy a kerti építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva készüljenek. Különösen, ha a kert vége másik utcára, vagy főközlekedési útra csatlakozik.

Jelentősen ronthatja, vagy javíthatja a településképet a hátsókertek látványa. Ezért javasolt az utca felőli részt fákkal, cserjékkel határolni. Nemcsak jótékonyan egységesíti a feltáruló látványt, hanem védelmet és takarást biztosít a tulajdonosok számára.

A nélkülözhetetlen finom részletek

A hagyományos, történeti építészetben jellemző a mives, sokszor díszített részletek alkalmazása, de Hantoson ez csak visszafogottan jelenik meg a homlokzatképzésen vagy a nyílászárókon. A modern építészet egy időre száműzte a hagyományos díszítőelemeket, másrészt a kortárs építészet számos irányzatától nem idegen díszítőelemek használatával él. A részletképzés nem kizárólag a díszítések alkalmazását jelenti, hanem inkább egy tudatos és igényes anyagválasztással járó előre tervezett részletmegoldások összességét. Így akár egy díszítetlen, de nemes anyagú és arányú épületszerkezet épp úgy díszes lehet egy háznak, mint egy szépen kivitelezett ornamentika.

A homlokzat akár kisebb elemekből akár homogén felületekből alakul ki nyíláskiosztással, a burkolt felületek minőségének változásával egy ritmus alakul ki. Érdeemes az utcaképbe leginkább illeszkedő homlokzati ritmust megtalálni. A túlburjánzó díszítés, a Mezőségben idegen építőanyag használata megtöri a harmóniát.

Példa lehet, hogy a történeti korok építészetének legapróbb finom részletei adták meg az épületek nemességét, miközben az épület egyszerűséget, visszafogottságot szimbolizált. Ilyen részletek például az ács, kőműves, asztalos és lakatosszerkezetek, melyek előre átgondoltan, mives kialakítással készültek. Pl.: szépen formált kémények, bejárati ajtók, kerítések, kilincsek, pántok.

Szerelvények, energiahordozók, antennák

Ki kell használni a megújuló energiaforrások előnyeit, de ügyelni kell arra, hogy a napelemek, napkollektorok mindig integráltan az épület egészébe komponálva jelenjenek meg. Magastetős házaknál a tető hajlásszögével megegyező szögben, annak síkjában javasolt telepíteni. Lapostetős épület esetében lehetőleg az épület attikájának (az épület főpárkánya fölötti mellvédszerű fal) takarásában javasolt elhelyezni. Lehetőleg ne az utcafront felőli oldalon, de ha benapozás máshol – esetleg hátsó melléképület, garázs, esőbeálló) nem teszi hasznossá a telepítést, akkor utcafronton is lehet. Az épületek homlokzatán is elhelyezhetőek a napenergiát hasznosító panelek, de ilyenkor fontos, hogy az épület építészeti elemeként legyenek kialakítva. Ezzel kapcsolatban már a tervezés fázisában javasolt konzultálni a Főépítésszel. És használható a magyar találmányú napelemmel rendelkező cserép, ami esztétikusabb megoldást biztosít.

Az antennák elhelyezése is fontos az arculat szempontjából. A vételt is biztosító kedvezőtlen látványt nyújtó tányér és másfajta antennák elhelyezése lehetőség szerint ne az utcafrontra kerüljön. Ha végigsétálunk egy utcán, ne az antennarengeteg maradjon meg emlékül. Új építésnél megtervezhető a helye a szerelvényekkel együtt, amit az épület el tud takarni. Meglévő épületnél lehetőleg kerüljenek a hátsókert melléképítményeire, de ne zavarják a szomszéd mindennapi tevékenységét, pihenését.

Településképi szempontból akkor van jól elhelyezve egy antenna, ha nem vesszük észre.

Kertek, esőkertek-csapadékvíz hasznosítás, szükséges napfény

A kerti építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva javasolt készíteni. A pergolák, növényrácsok, gépkocsi-beállók, kukatárolók kialakíthatók favázassal szerkezettel is kialakíthatóak a nyílászárókkal harmonizáló színezéssel. A garázst lehetőleg az épületben javasolt elhelyezni és nem külön álló építményként, hogy több hely maradjon a kertben, és ne terhelje a táj látványát egy újabb építmény. Az oldal- vagy hátsókertben javasolt pergola kialakítása az árnyékolás érdekében. Anyaga fém vagy favázassal legyen, de javasolt kerülni a túlzottan hangsúlyos, nehéz szerkezeti kialakítást.

A kertkialakításnál érdemes számolni a klímaváltozás okozta extrém esőkkel, amelyek villámárvizeket okozhatnak. A közterek hasonló nagy burkolt felületek ezek károsító hatását erősíthetik, ezért javasolt a szükséges burkolt felületek esetében is a vízáteresztő képességű burkolatok használata. Általában a szokásos igénybevétel feleslegessé teszi a burkolatok alá készített beton aljazatot. Így a megfelelő tömörítéssel a kiváló vízáteresztő képességű kavics- vagy zúzottkőagyazattal, a járműforgalom számára is stabil burkolattal helyettesíthető.

Új, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás segítette megszületni az esőkerteket, amelyek tudatos vízgazdálkodást feltételeznek. Olyan mesterségesen kialakított és növényzettel beültetett mélyfelületek természetes helyi talajjal, amelyek korlátozott kiterjedésű burkolt felületek lefolyó vizeit fogadják beszivárogtatással és azt folyamatosan elpárologtatja, vagy elszivárogtatja, vagy öntözővízként hasznosítja a hozzárendelt vízgyűjtő méretétől függően.

A tetőről összegyűjtött illetve a lehullott csapadékot telken belül a növények öntözéséhez használható. Ha van lehetőség a fölösleges mennyiségű vizet tárolókba, ciszternákba vezetni, a száraz időszakokban környezettudatosan és költséghatékonyan lehet biztosítani a megfelelő vízmennyiséget a kert zöldfelületének.

Ha a terepadottságok megengedik javasolt kialakítani a kert hátsó részében esőkertet, amellyel nem csak a hirtelen lefolyó csapadékmennyiséget tudja felfogni, hanem egyedi mikroklímájának köszönhetően különleges növények is ültethetőek a környezetébe.

Ahhoz, hogy lakótér minden évszakban megfelelő mennyiségű természetes megvilágítással rendelkezzen, a növények telepítésénél a téli napfény szögét és irányát javasolt figyelembe venni, illetve, hogy a nyáron kedvező árnyat adó fa télen átengedje a fényt a házba és melegítse azt.

Fatelepítés megkezdése előtt figyelembe kell venni az ültetendő fák közötti illetve a szomszéd házától, házunktól, különböző utcai berendezési tárgyaktól vagy éppen a kocsibeállótól mért távolságot és a fa várható méretét, hogy az ne okozzon kárt, ne korlátozza más tevékenységét, hogy a jó szomszédi viszony megőrizhető legyen.

Épülettől, illetve szomszédunk által beépíthető telekhatártól való távolság

- Gyep, virág, szamóca, hagyma, stb. 0,50 m
- 1 m-nél magasabbra nem növény cserje, bokor 1,50 m
- Szőlő, 2 m-nél magasabbra nem növény cserje, bokor, sövény, díszfa 2,00 m
- 3 m-nél magasabbra nem növény minden egyéb bokor és díszfa 2,50 m
- 4 m-nél magasabbra nem növény, nem terebélyes díszfa 3,50 m
- Alacsony növésű gyümölcsfa, 4 m-nél magasabbra növény, terebélyes díszfa 5,00 m
- Cseresznyefa, továbbá az előzőekben fel nem sorolt gyümölcsfa, valamint nyár, fűz, akác, fenyő 7,00 m
- Dió- és gesztenyefa 8,00 m

Ültetési, telepítési távolságot célszerű saját épületeinktől is betartani, de a későbbi kellemetlenségek elkerülése, megelőzése érdekében fontos szerepe a szomszédok, szomszédos ingatlanok (épületek, telekhatárok) szempontjából van.

A szabadvezeték alá a fölösleges évenkénti csonkolást megelőzve javasolt megfelelő fafajtát választani, melyek korlátozott lombméretüknél fogva kevesebb gondozás és egész élettartamukban szép lombkoronát biztosítanak.

Szabadvezeték alá ültetésre javasolt, alacsony koronamagasságú díszfafajták

gömbkoronájú mezei juhar (*Acer campestre* "Nana"), gömbjuhar (*Acer platanoides* "Globosum"),
ernyőskoronájú szivarfa (*Catalpa bignoides* "Nana"), pirosvirágú galagonya (*Crataegus laevigata* "Paul's Scarlet"),
gömkőrös (*Fraxinus excelsior* "Nana"), mecseki virágos kőrös (*Fraxinus ornus* "Mecsek"),
díszalma (*Malus x adstringens* "Hopa"), bogyós díszalma (*Malus baccata* "Street Parade"),
törpe eperfa (*Morus alba* "Nana"), gömbmeggy (*Prunus cerasus* "Umbraculifera"),
gömb-csepleszmegegy (*Prunus fruticosa* "Globosa"), lisztes berkenye (*Sorbus aria*),
borbás berkenye (*Sorbus borbásii*), kiskoronájú ezüst hárs (*Tilia tomentosa* "Bori"),
kiskoronájú ezüst hárs (*Tilia tomentosa* "Teri")

8. Gazdasági területek

A gazdasági, nagy alapterületű kereskedelmi épületeknek megvan a maga formai és anyaghasználati racionalizmusa, ugyanakkor nemes arányokat kell, hogy tükrözzenek. Technológiától függetlenül irányadó a (tagolt) magastető használata, a tájképbe illő cserépfedéssel vagy lemez/fémlemez fedéssel a barna vagy szürke árnyalataiban. A nagy felület miatt a fényes, visszatükröző felület nem javasolt a madarak védelme érdekében. A hajlásszög tekintetében elfogadható a csarnok fesztávhoz igazodó alacsonyabb érték is. Nem javasolt a lapostető kialakítása. Nehezen fenntartható, gyomosodik. Ugyanakkor intenzíven gondozott zöldtető kialakítása igazán tájbaillővé teheti az épületet.

A fogadóépület kialakítása igényesebb építészeti megoldást kíván, ezért kerülendő a könnyűszerkezetes épület alkalmazása. Az anyaghasználatra itt is a visszafogottság javasolt a település más részeihez hasonlóan. Színezésben is a javasolt a környezetbe (égbolt, talaj) olvadó színek, vagy a meleg visszafogott föld színek használata.

A cégnevek, logók esetében is kerülendő a harsányság. Fontos, különösen a lapostetős épületek esetében a táji adottságokhoz illő növényzettel: fásítással, fasorokkal való takarása, a parkolók fásítása, illetve a zöldfelület intenzív fenntartása.

9. Mezőgazdasági területek, erdők, tanyák, majorok

Hantos külterületi tájára jellemző a mezőgazdasági művelésű, szőlő és gyümölcsös (barack, bodza, ...) területek jelenléte. E kialakult tájhasználat szervesen kapcsolódik a település történetéhez, közrejátszik a helyiek identitásának kialakulásában és erősítésében.

A települési arculathoz, településképhez tartoznak a külterület természeti értékei, látnivalói, a beépített részeket körbeölelő erdők.

A vizes élőhelyek átszelik a települést, ezért mind a gazdálkodás, mind a beépítés során figyelemmel kell lenni a természetvédelmi, a környezetvédelmi és tájképvédelmi szempontokra a község fejlesztése, hasznosítása során a későbbiekben is.

A tájképvédelmi jelentőségű településrészekben fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást (építést és területhasználatot) megvalósítani. Általánosan javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megóvása mellett.

A gazdálkodáshoz szükséges épületek tájba illesztése a megfelelő építési hely megválasztása mellett nagyban segíthető a meglévő növényzet megtartásával. A telek, a környezet rendezésekor fontos megtartani, védeni a meglévő növényzetet. Amennyit csak lehet. Egy idős, nagy lombkoronájú fa felneveléséhez több évtized szükséges! A csupasz telekre telepített növények csak sok év után nyújtanak kedvező látványt, barátságos környezetet.

az *egyöntetűség*, egyébként rendezetlen képet mutat. Az egyöntetű koronák sora (pl. vadgesztenye) a rendezettség érzetét kelti, néha pedig kimondottan ünnepélyes, tekintélyt parancsoló. Nem kevésbé fontos az egyenes törzs és az azonos törzsmagasság. Különösen szabályos lesz a kép akkor, ha a fajon belül is annak *egy fajtájával* (klónozott anyagú) történik a fasor telepítése. Fajtákból a természeteshez közel álló, kúpos vagy tojásdad formák a legkedvezőbbek. A *gömb koronájú* változatok (gömbakác, gömbjuhar) csak az erősen architektonikus környezet hangsúlyozására, vagy pedig helyszűke esetén javasolt. Fokozottan ünnepélyesek és erősen figyelemterelő hatásúak az *oszlopos termetű* nagy fák (jegénye, piramistölgy) sorai. Csak módjával javasolt alkalmazni a *szomorúváltozatok*. A magasra megnövő fajták (szomorúfűz, szomorúbükk) fasora egyes helyeken (temetők, emlékművek környéke) igen hatásosak lehetnek. Az alacsony termetűek viszont (szomorúeper, szomorúnyírfa) fasorba telepítve torz, természetellenes látványt nyújtanak. *Nem valók fasorba a csavart ágú* változatok, valamint a *tarka levelű fajták* sem.

A tanyahelyeken, majorokban az építmények tájba illesztése szintén fontos feladat. A tanyaépületek környezetét termő vagy egyéb módon (virág, gally stb.) hasznosítható hagyományosan használt fás szárú sövényvel javasolt körülvenni, ami az árnyékolást a szél- por elleni védelmet is biztosítja. A fák lehetőleg illeszkedjenek a tanyaára vezető út fasoraihoz.

A település majorjaiban és tanyáin csak nyeregtetős tetőforma javasolt, mely a funkcióhoz igazítottan nyeregtetős (oldal) szárnyakat is tartalmazhat. A tornácos kialakítás is javasolt, mert az így kialakított épülettel a hagyomány tovább vihető.

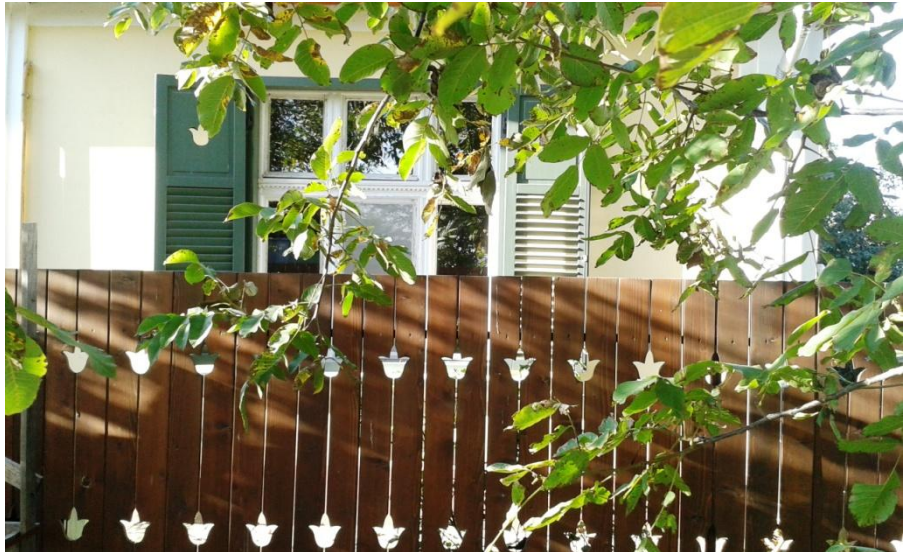
A túlságosan tördelt vagy manzárd tetős tetőforma azonban nem illeszkedik a tájképbe.

A fasorral szemben alapvető követelmény

10. Jó példák

11. IMPRESSZIUM

Forrás

Lechner Nonprofit Kft sablonok (Lechner Nonprofit Kft szerzői jog jogosultjaként)

Saját készítésű fényképek

Településen összegyűjtött archív fényképek

Saját kutatások

Hantos honlapján található fotók

Légifelvételek és utcaképek: www.google.hu

Arcanum adatbázis: www.arcanum.hu

Sulinet adatbázis: www.sulinet.hu

Megyeri Szabolcs honlapja

Tóth Géza légifelvételei

<http://paraszthaz.hupont.hu>

A TAK összeállításában közreműködtek

Szabóné Pányi Zsuzsanna települési főépítész

Schindler-Kormos Eleonóra településtervező, tájépítész

Mike Eszter tájépítész

Takács Etelka építész

Fischer József polgármester

Hantos Község Önkormányzata

www.hantos.hu

polgarmester@hantos.hu

2434 Hantos Nagylóki út 3.

e-mail: phhantos@invitel.hu.

Tel: (25) 506-000